

İDARİ YARGILAMA HUKUKU YÖNÜNDEN ÖZEL SİGORTA SÖZLEŞMELERİNDE SİGORTACININ SİGORTALIYA HALEFİYETİ MESELESİ^(*)

Arş. Gör. Dr. Onur KAPLAN^(**)
Arş. Gör. Güneş Karol İŞIKLAR^(***)

Öz: Sigorta sözleşmesine konu edilmiş bir zarar ortaya çıkması neticesinde, sigortacı kurduğu sözleşme uyarınca bu zararın gidermekle yükümlü olmaktadır. Halefiyet kavramına bağlı olarak sigorta şirketi, kendisinin tazminat ödemesine yol açan rizikonun gerçekleşmesinden sorumlu olan kişilere karşı olan talepler bakımından sigortalısının yerine geçmektedir. Bu anlamda zararın doğmasına neden olan davranış, idarenin bir işleminden, eyleminden yahut eylemsizliğinden ileri gelebilir. 1982 Anayasası'nın 125. maddesinde belirtildiği üzere, idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolunun açık olduğu ifade edilerek idarenin kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlü olduğu hükme bağlanmıştır. Bu anlamda sigortacının halefiyet kurumunu uyarınca ödediği tazminat nispetinde zarar görenin yerine geçmesine dayalı olarak idareye bir talepte bulunabilmesi söz konusu olabilecektir. Bu noktada özellikle, sorumluluğu bulunan idarelere bu bedelin rücu edilmesi bağlamında uygulamada ortaya çıkan uyuşmazlıkların çözümü bakımından yargı yolunun belirlenmesi önem arz etmektedir. Zira bazı yargı kararlarında idarenin tazmin sorumluluğu kapsamında uyuşmazlığın "alacak davası" olarak nitelendirilmesi görevli yargı yerinin belirlenmesinde isabetsiz çıkarımları da beraberinde getirmektedir. Bu nedenle söz konusu isabetsiz çıkarımların önüne geçilebilmesi ve konunun anlaşılabilmesi için, çalışmada öncelikle sigorta hukukunda halefiyet ilkesine ve idarenin sorumluluğu kavramlarına değinilecek; sonrasında ise, yargı kararları ışığında söz konusu uyuşmazlıklarının çözüm yerinin ve tabi olacağı esasların tespitinde hangi çıkarımlardan hareket edilmesi gerektiği irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Sigorta Sözleşmesi, Sigortacının Halefiyeti, Rücu, İdarenin Sorumluluğu, Kusurlu Sorumluluk.

^(*) Makale Gönderim Tarihi: 18.03.2020. Makale Kabul Tarihi: 18.12.2020.

^(**) İstanbul Bilgi Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, İdare Hukuku Anabilim Dalı (ORCID kimlik no: 0000-0003-1252-6352; onur.kaplan@bilgi.edu.tr).

^(***) İstanbul Bilgi Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Deniz Ticareti ve Sigorta Hukuku Bilim Dalı (ORCID kimlik no: 0000-0001-9280-4505; gunes.isiklar@bilgi.edu.tr).

THE MATTER OF SUBROGATION OF THE INSURER TO THE INSURED UNDER PRIVATE INSURANCE CONTRACTS WITH REGARD TO ADMINISTRATIVE PROCEDURE LAW

Abstract: As a result of the loss that is the subject of an insurance contract, the insurer is obliged to eliminate this loss in accordance with the contract it has established. Depending on the concept of subrogation, the insurance company replaces the insured in terms of requests against those responsible for the realization of the risk that causes him to pay compensation. In this sense, the conduct that causes damage can arise from a process, action or inaction of the administration. According to the Article 125 of the 1982 Constitution, it is stated that the judicial remedy is open to all actions and procedures of the administration and that the administration is obliged to pay for the damage arising from its actions and processes. In this sense, it may be possible for the insurer to make a claim against the administration based on the substitution of the rights of the person who sustains damage, in proportion to the amount paid by itself, pursuant to the concept of subrogation. At this point, it is important to determine the judicial remedy in terms of resolving the disputes that arise in practice in the context of recourse of this amount to the administrations that are liable. Especially in some judicial decisions, qualification of the dispute as an “action for claims” by the court within the scope of the liability of the administration for compensation brings with it inaccurate implications in terms of determining the jurisdiction as well. For this reason, firstly, the principle of subrogation in insurance law and the liability of the administration will be mentioned. Following that, in the light of the judicial decisions, the applicable criteria for the determination of the type of proceeding and the liability regarding the disputes in question will be examined.

Keywords: Insurance Contract, Insurer’s Subrogation, Recourse, Liability of Administration, Administrative Liability for Fault.

I. GİRİŞ

Halefiyet kavramıyla, bir kişinin hukuken bir başkasının yerini alması ifade edilmektedir¹. Medeni hukuk ile borçlar hukuku alanında cüzi veya külli şekilde örneklerine de rastlanılan halefiyetin sigorta hukukundaki yansımaları, zarar sigortalarında sigortacının sigortalısının üçüncü kişiye karşı sahip olduğu haklara halef olması yoluyla cüzi ve şahsi bir biçimde olmaktadır². Sigorta sözleşmesine konu edilmiş bir rizikonun gerçekleşmesi sonucu zararın meydana gelmesine bağlı olarak, sigortacı kurduğu sözleşme uyarınca bu zararı gidermekle yükümlü olmaktadır. Bunun yanında, ortaya çıkan zarardan dolayı sigortalıya karşı sigorta sözleşmesinin tarafı olmayan bir kişinin de sorumluluğu doğabilir. Böyle bir olasılıkta; sigortalının malvarlığındaki eksilmeyi gideren sigortacı, sigortalının yerine geçerek zarardan sorumlu üçüncü kişiye istem ileri sürebilmektedir. Diğer bir ifadeyle sigortacı, kendisinin tazminat ödemesine yol açan rizikonun gerçekleşmesinden sorumlu olan kişilere karşı olan talepler bakımından sigortalısının yerine geçmektedir. Halefiyet halinde alacak, taraflar arasında herhangi bir işleme

¹ Kavram hakkında bkz. KILIÇOĞLU Ahmet M., **Türk Borçlar Hukukunda Kanuni Halefiyet**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1979, s.3 vd.; NOMER Haluk N., “Halefiyet ile Rücû Arasındaki İlişki, Özellikle Sosyal Sigortalar ile Özel Sigortaların Rücû Hakları Bakımından Halefiyetin Rolü”, **İÜHFİM**, C: 55, S: 3, 1997, s.243 vd.; OMAĞ Merih Kemal, **Türk Hukukunda Sigortacının Kanuni Halefiyeti (TTK. m. 1301)**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2011, s.37 dn.1; KIZILSÜMER Bahar, **Sigortacının Kanuni Halefiyeti-nin Şartları ve Sınırları**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019, s.5 vd.

² Sigortacının halefiyeti ile ilgili bkz. DOĞANAY İsmail, “Sigorta Tazminatında Kanuni Halefiyetin Şümülü”, **BATİDER**, C: 9, S: 2, 1977, s.335 vd.; FRANKO Nisim, “Yargıtay Kararları Açısından Zararı Ödeye Sigortacının Üçüncü Şahsa Karşı Rücû Hakkı”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu V**, Ankara, 25-26 Mart 1988, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırmaları Enstitüsü, Ankara, 1988, s.45 vd.; ÜNAN Samim, “Deniz Yoluyla Yapılan Taşımalarda Yük Zararını Ödeyen Sigortacının Taşımaya Karşı Açtığı Halefiyete Dayanan Rücû Davasına İlişkin Bazı Sorunlar”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu VIII, Bildiriler-Tartışmalar**, 26-27 Nisan 1991, Bankacılık ve Ticaret Hukuku Araştırmaları Enstitüsü, Ankara, 1991, s.221 vd.; BİLGE Mehmet Emin, “Sigorta Tazminatını Alan Sigortalının Zarar Veren Üçüncü Şahısla Yaptığı İşlemlerin Sigortacının Halefiyeti Üzerindeki Etkisi ve Yargıtay Uygulaması”, **Prof. Dr. Hayri Domaniç’e 80. Yaş Günü Armağanı**, C: I, İstanbul, 2001, s.67 vd.; ÇEKER Mustafa, “Sigortacının Rücû Hakkı”, **LHD**, C: 4, S: 48, 2006, s.3707 vd.; OMAĞ, s.37 vd.; NOMER, s.256 vd.; SOPACI ÖZTUNA Birgül, “Yeni Türk Ticaret Kanunu’nun Sigortacının Kanuni Halefiyetine İlişkin Düzenlemelerinin Alman Sigorta Sözleşmeleri Kanunu’ndaki Düzenlemelerle Birlikte Değerlendirilmesi”, **BATİDER**, C: 28, S: 3, 2012, s.117 vd.; ÜNAN Samim, **Türk Ticaret Kanunu Şerhi Altıncı Kitap: Sigorta Hukuku, Cilt II, Zarar Sigortaları**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016, s.226 vd.; KAYIHAN Şaban, “Zarar Sigortalarında Sigortacının Halefiyeti”, **MÜHFHAD**, C: 22, S: 3, Özel Sayı, Prof. Dr. Cevdet Yavuz’a Armağan, 2016, s.1595 vd.; KIZILSÜMER, s.16 vd.

gereksinim duyulmaksızın bir başka kişiye intikal etmekte ve böylece bu intikalle bir kanuni temlik söz konusu olmaktadır³.

Sigortalının⁴ malvarlığında ortaya çıkan ve sigortacının sigorta tazminatı ödeyerek gidermekle yükümlü olduğu zarardan bir üçüncü kişinin sorumlu olması, bir özel hukuk ilişkisine (örn. sözleşme, haksız fiil veya kusursuz sorumluluk) dayanabileceği gibi, idarenin idare hukuku kuralları çerçevesinde ortaya çıkan zarardan dolayı sorumluluğuna da dayanabilir. Öte yandan, idarenin gerek bir kamu görevlisinin kusuru dolayısıyla gerekse kusursuz sorumluluk ilkesi çerçevesinde zarardan sorumlu olması, bazı noktalarda özel hukukta öngörülen esaslardan ayrı bir değerlendirmenin yapılmasını gerekli kılmaktadır. Ne var ki, sigortacının halefiyeti bağlamında idareye yöneltilen istemler bakımından Türk hukukunda açık bir düzenlemeye yer verilmemesi, konunun ağırlıklı olarak öğretideki görüşlere ve yargı kararlarına dayalı olarak değerlendirilmesine yol açmaktadır.

Bu nedenle çalışma konusunda irdelenen hukuki sorunun doğru bir metodoloji çerçevesinde ele alınabilmesi için, halefiyet kavramının ortaya çıkış sebeplerinin ve pozitif dayanağının açıklanması gerekmektedir. Bu bağlamda, çalışmada sigortacının halefiyetiyle ilgili genel bilgiler verildikten sonra sigorta hukukunda kabul edilen halefiyet ilkesinin idareye yöneltilen istemlere ne şekilde yansımaları gerektiği üzerinde durulacaktır. Bu esnada özellikle idarenin sigortacıya karşı kusursuz sorumluluk esasına dayalı olarak sorumlu tutulup tutulamayacağı meselesine de yer verilecek; bu noktada, özel hukuk alanında sigortalıya karşı meydana gelen kusursuz sorumluluğun,

³ OMAĞ, s.52-53. Kılıçoğlu, halefiyeti kanuni temlik ile eş anlamlı olarak görmemekte ve kanuni temlik yollarından birisi olarak ele almaktadır. Bkz. KILIÇOĞLU, 1979, s.20.

⁴ “Sigortalı” sıfatı; zarar sigortalarında, sigorta sözleşmesinin tarafı olan sigorta ettiren dışında bir kişinin menfaatinin sözleşmeye konu edilmesi olasılığında ortaya çıkmakta ve bu olasılıkta sözleşme TTK md.1454 anlamında “üçüncü kişi lehine” kurulmaktadır (Bu hüküm, TTK md.1485’e göre sorumluluk sigortaları hakkında da uygulama alanı bulmaktadır). Yani sigorta ettirenin kendi menfaatinin sözleşmenin konusu haline getirmesi durumunda bu kişinin ayrıca “sigortalı” olarak tanımlanması gerekmemektedir. Ancak çalışmada; menfaati sözleşmeye konu edilen kişinin sigorta ettiren olduğu durumlar bakımından da bu kişi için “sigortalı” terimi kullanılacaktır. Öte yandan sorumluluk sigortalarında genel olarak “sigortalı” kavramının kullanılması tercih edilmektedir. Örneğin bu sigorta türünü tanımlayan TTK m.1473 f.1 hükmünde sigortacının “sigortalının (...) sorumluluğu nedeniyle” tazminat ödeyeceğinden bahsedilmektedir. TTK uyarınca üçüncü kişi lehine sigorta kurulması hakkında ayrıca bkz. ATAMER Kerim, ‘Yeni Türk Ticaret Kanunu Uyarınca “Zarar Sigortaları”na Giriş’, **BATİDER**, C: 27, S: 1, 2011, s.47 vd.; ÜNAN, 2016b, s.25 vd.; ÜLGEN Hüseyin, “Başkası Lehine Sigorta ve Bu Sigortada Sigortalının ve Sigorta Ettirenin Talep ve Dava Hakkı”, **MÜHFHAD**, C: 22, S: 3, Özel Sayı, Prof. Dr. Cevdet Yavuz’a Armağan, 2016, s.2827 vd.

sigortacının halefiyete dayandığı davalar bakımından öğretide ve yargı kararlarında nasıl ele alındığı irdelenecektir.

II. SİGORTACININ KANUNİ HALEFİYETİ

1. Hukuki Dayanak

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda (TTK)⁵ “*Sigorta Hukuku*” başlığını taşıyan Altıncı Kitap hükümlerinde “*Zarar Sigortaları*” başlığı altında düzenlenen iki sigorta türü olan mal sigortaları ile sorumluluk sigortaları hakkındaki iki ayrı hükümde (TTK md.1472 ve 1481) sigortacının sigortalıya halefiyetinin düzenlenmesi yoluna gidilmiştir⁶. 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda (eTTK)⁷ ise, sigortacının halefiyetini düzenleyen iki hüküm yer almaktaydı. 26.05.1926 tarihli ve 865 sayılı Ticaret Kanunu (eTK)⁸ md.965'ten⁹ aktarılan md.1301 bunlardan ilkidir¹⁰. Hükümün mehzarı,

⁵ RG.14.02.2011-27846. Kanun'un güncel metni için bkz. (<https://www.mevzuat.gov.tr>), Erişim T.31.01.2020.

⁶ TTK'daki sigortacının halefiyeti ile ilgili hükümler ile ilgili açıklamalar için bkz. ATAMER, 2011, s.71 vd.; ULAŞ Işıl, **Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2012, s.224 vd.; SOPACI ÖZTUNA, s.120 vd.; ÜNAN, 2016b, s.227 vd.; ARAL ELDELEK-LİOĞLU İrem, “Yangın Sigortalarında Yapı Malikine Rücu”, **MÜHFHAD**, C: 22, S: 3, Özel Sayı, Prof. Dr. Cevdet Yavuz'a Armağan, 2016, s.985 vd.; YAZICIOĞLU Emine, “TTK'nın Mal Sigortalarında Sigortacının Halefiyetine İlişkin Düzenlemesi Hakkında”, **İKÜHFD**, C: 16, S: 2, Özel Sayı, Prof. Dr. iur. Merih Kemal Omağ'a Armağan, C: III, 2017, s.331 vd.; YAZICIOĞLU Emine, “Mal Sigortalarında Sigortacının Kanuni Halefiyetine İlişkin Bazı Hususlar”, **Sigorta Hukuku Sempozyumları, Sorumluluk Sigortaları Sempozyumu 1-2 Aralık 2017, İstanbul, Sigorta Hukukunda Güncel Sorunlar Sempozyumu, 2-3 Şubat 2018, Bursa**, Samim ÜNAN/Emine YAZICIOĞLU (Ed.), On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018, s.483 vd.; KENDER Rayegân, **Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku**, 16. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018, s.371 vd.; KIZILSÜMER, s.39 vd. TTK md.1481 hakkında ayrıca bkz. ACAR Serdar, “Sorumluluk Sigortalarında Sigortacının Ardıllığı Konusunda Bazı Sorunlar ve Yeni Gelişmeler”, **İBD**, C: 79, S: 5, 2005, s.1539 vd.; ULAŞ, s.789-791; ÜNAN, 2016b, s.375 vd.; YAZICIOĞLU Emine, “Sorumluluk Sigortalarında Sigortacının Kanuni Halefiyeti”, **Sigorta Hukuku Sempozyumları, Sorumluluk Sigortaları Sempozyumu 1-2 Aralık 2017, İstanbul, Sigorta Hukukunda Güncel Sorunlar Sempozyumu, 2-3 Şubat 2018, Bursa**, Samim ÜNAN/Emine YAZICIOĞLU (Ed.), On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018, s.467 vd.

⁷ RG.09.07.1956-9346. Kanun'un yürürlükte bulunduğu son tarih olan 30.06.2012'deki metni için bkz. (<https://www.mevzuat.gov.tr>), Erişim T.31.01.2020.

⁸ *Ticâret-i Berriyye Kanunu*, RG.28.06.1926-406. Kanun'un metni için bkz. (https://www.kanunum.com/files/kanun_tbmm_c004_00865.pdf), Erişim T.31.01.2020.

⁹ “*Sigortacı, sigorta bedelini tediye ettikten sonra hukukan sigorta ettiren kimse makamına kaim olur. Binaenaleyh sigorta ettiren şahsın hasarı vakiden dolayı üçüncü şahıslara karşı hakkı dâvası varsa bu hak, tazmin ettiği bedel nisbetinde sigortacıya intikal eder*”. Hükümün metni için ayrıca bkz. ATABEK Reşat, **Sigorta Hukuku**, Duygu Matbaası, İstanbul, 1950, s.177.

11/6/1874 tarihli Belçika Sigortacılık Kanunu (BelçikaSK[1876])¹¹ md.22'dir¹². eTTK 1301'de, mehz BelçikaSK[1876] md.22'ye¹³ göre daha genel bir ifade kullanılarak her türlü dava hakkının sigortalıya geçeceği öngörülmüştür¹⁴. eTTK md.1301'in yanı sıra; eTTK'daki Beşinci Kitap'ta yer bulan “*Denizcilik Rizikolarına Karşı Sigortalar*” başlığı altındaki Dördüncü Fasıll'da kaleme alınan md.1361'de de sigortacının halefietine ilişkin bir düzenlemeye yer verilmiştir¹⁵. eTTK md.1301'den farklı olarak; bu hükmün mehzını Alman Ortak Ticaret Kanunu'ndaki¹⁶ deniz sigortaları hakkında kabul edilmiş olan md.808 teşkil etmektedir¹⁷.

¹⁰ eTTK md.1301 “*Sigortacı sigorta bedelini ödedikten sonra hukuken sigorta ettiren kimse yerine geçer. Sigorta ettiren kimsenin vâkı zarardan dolayı üçüncü şahıslara karşı dâva hakkı varsa bu hak, tazmin ettiği bedel nispetinde sigortacıya intikal eder*”. eTTK md.1301 hakkındaki bilgi için bkz. BOZER Ali, **Sigorta Hukuku**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1965, s.212 vd.; ARSEVEN Haydar, **Sigorta Hukuku**, 2. Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 1991, s.173 vd.; OMAĞ, s.37 vd.

¹¹ Sigorta hakkındaki özel hükümler ile kara sigortaları hakkında hükümler barındıran Kanun'un kabulüyle birlikte, Belçika Ticaret Kanunu'ndaki (*Code de Commerce*) I. Kitap'a (*Livre I*) X. ve XI.Başlıklar (*Titres X et XI*) eklenmiştir. Bilgi için bkz. (<http://www.ejustice.just.fgov.be/eli/loi/1874/06/11/1874061150/justel>), Erişim T.28.01.2020.

¹² Bilgi için bkz. ATAMER Kerim/TOSUN Yalçın, “Sigorta Hukukluma İlişkin Türk Ticaret Kanunu Hükümlerinin Kaynakları (Deniz Sigortaları Hariç)”, **SHD**, S: 2005/1, s.150.

¹³ “*L'assureur qui a payé le dommage est subrogé à tous les droits de l'assuré contre les tiers du chef de ce dommage, (...)*”. Hükmün metni için bkz. (<http://www.fortunes-demmer.com/mer/images/documents%20pdf/legislation/Etrangere/Belgian%20Insurance%20Law%201874.pdf>), Erişim T.28.01.2020. 1992 tarihinde kabul edilen değişiklikler sonrasında md.41'de yer alan hükmün Fransızca metni için bkz. OMAĞ, s.274.

¹⁴ BelçikaSK'da üçüncü kişilere karşı sahip olunan tazminat alacağına halefietin gerçekleşeceği öngörülmekle birlikte; borçlunun aczine karşı sigorta güvencesi elde edilmesi durumunda, borçluya karşı alacak ayrıca kaleme alınan hükümde sigortacıya intikal etmektedir. Belçika'daki düzenlemenin aksine; sigortacının, sigorta ettirenin hukuken yerine geçeceğinden bahsedildiği genel bir ifadenin yer aldığı c.1'in yanı sıra c.2'de dava hakkının intikalinin öngörülmesine gerek olmadığı yönünde: ATAMER/TOSUN, s.150. Bu değerlendirmenin ayrıca dikkate alındığı bir diğer eser için bkz. YEŞİLOVA ARAS Ecehan, “Kredi (Ticari Alacak) Sigortasında Sigortacının Kanuni Halefietini İçin TTK m. 1472 Hükmü Elverişli Midir?”, **İÜHFİM**, C: 71, S: 1, s.1449 vd.

¹⁵ eTTK md.1361 “*Borçlarını yerine getiren sigortacı, sigortalının üçüncü şahsa tazmin ettirebileceği bir zararı tazmin ettiği takdirde, (...) üçüncü şahsa karşı sigortalının haklarına halef olur*”.

¹⁶ Alman Ortak Ticaret Kanunu'nun (*Allgemeinen Deutschen Handelsgesetzbuchs, ADHGB*) orijinal metni için bkz. (<http://www.koeblergerhard.de/Fontes/AllgemeinesDeutschesHandelsgesetzbuch1861.htm>), Erişim T.28.01.2020.

¹⁷ Konu hakkında bkz. ATAMER Kerim, “Deniz Sigortalarına İlişkin Türk Ticaret Kanunu Hükümlerinin Kaynakları”, **Ergon Çetingil ve Rayegân Kender'e 50. Birlikte Çalışma Yılı Armağanı**, İstanbul, 2007, s.320.

TTK'da, eTTK'da kabul edilen kara ve deniz sigortaları ayrımı da ortadan kaldırılmıştır. Diğer bir ifadeyle ister karadaki ister denizdeki rizikolar karşı bir sigorta sözleşmesi kurulsun, sigorta sözleşmesinin mal veya sorumluluk sigortası olmasına bağlı olarak bu iki hükümden birisi uygulama alanı bulacaktır¹⁸. TTK'da yer verilen her iki hükme göre (TTK md.1472/1 c.1 ve 2 ile md.1481/1 ve 2)¹⁹; “[s]igortacı, sigorta tazminatını ödediğinde, hukuken sigortalının yerine geçer. Sigortalının, gerçekleşen zarardan dolayı sorumlulara karşı dava hakkı varsa bu hak, tazmin ettiği bedel kadar, sigortacıya intikal eder”. Bu anlamda bahsi geçen ifade, esas olarak eTTK md.1301 örnek alınarak kaleme alınmıştır²⁰. Ancak TTK'daki iki hüküm ile eTTK md.1301 arasında bazı farklılıklar bulunmaktadır. Bunlardan ilki; sigortacının halefi olduğu kişinin TTK'da “sigorta ettiren” yerine “sigortalı” olarak ifade edilmesidir²¹. İkinci olarak; hükmün devamında, daha önce eTTK'da yer verilmeyen yeni bir düzenlemeyle, sigortalı tarafından zarardan sorumlu kişiye karşı başlatılan davanın devamı sırasında sigorta tazminatının mal

¹⁸ Açıklamalar için bkz. ATAMER, 2011, s.71; ULAŞ, s.225.

¹⁹ Mal sigortaları hakkındaki TTK md.1472/1 hükmü, sorumluluk sigortaları hakkında md.1481'de iki fıkraya bölünmüş bir halde tekrar edilmektedir.

²⁰ ATAMER, 2011, s.71; ŞEKER ÖĞÜZ Zehra/SEVİNÇ KUYUCU Aşlıhan, **Yeni Türk Ticaret Kanununda Sigorta Hukuku**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2011, s.100.

²¹ Sigorta sözleşmesinin tarafı olan sigorta ettirenden farklı bir kişinin sigortalı sıfatıyla sigorta ilişkisine dahil olması durumunda, sigorta ettirene karşı rücu istemi ileri sürülüp sürülemediği meselesi öğretide tartışma konusudur. Diğer bir ifadeyle; sigortalının sigorta ettirene karşı meydana gelen zarar ile ilgili olarak bir istem ileri sürebilmesi olasılığında, sigortacının sigortalının haklarına halef olması ekseninde farklı görüşler ortaya çıkmaktadır. Konu hakkında bilgi için bkz. ULAŞ, s.234 vd.; ÜNAN, 2016b, s.241 vd.; KENDER, s.372; YAZICIOĞLU, 2018a, s.494 vd.; KIZILSÜMER, s.106 vd. İdare aleyhine açılan rücu davaları bakımından; doktrinde Yasin'e göre, idarenin sigorta ettiren sıfatıyla kurmuş olduğu sorumluluk sigortası sözleşmesinde, sigortalı sıfatını kazanan kişinin (örn. bir doktorun) fiilinden dolayı ödenen tazminatın daha sonra idareye rücu edilebilmesi, amaca aykırılık teşkil etmektedir. Bkz. YASİN Melikşah, “Sigortacının Kanuni Halefiyeti Müessesinin İdarenin Sorumluluğu Alanında Uygulanması”, **İÜHF**, C: 71, S: 1, 2013, s.1230-1231. Ne var ki, burada bir rücu davası yoluyla idarenin sorumluluğuna gidilmesinin mümkün olup olmadığından ziyade; sigorta hukuku alanında yürütülen, sigortalıya halef sıfatıyla sigorta ettirene rücu talebinin yöneltilmesi ile ilgili tartışmalar neticesinde varılacak sonuca göre bir çözüm üretmek daha yerinde olacaktır. Kaldı ki; bu noktada bir kamu kurumunda çalışan doktor örneğinin verilmesi, idareye karşı rücu istemi yöneltmesi meselesini ayrıca düşündürmektedir. Zira kamu kurumunda çalışan tabipler, dış tabipleri ve uzmanlara karşı idare tarafından yöneltilen rücu taleplerine karşı da bir sigorta teminatı elde edilemektedir. 1219 sayılı Tababet ve Şuabatı San'atlarının Tarzı İcrasına Dair Kanunu ek md.12 hükmüne göre “[k]amu sağlık kurum ve kuruluşlarında çalışan tabipler, dış tabipleri ve tıpta uzmanlık mevzuatına göre uzman olanlar, tıbbi kötü uygulama nedeniyle kendilerinden talep edilebilecek zararlar ile kurumlarınca kendilerine yapılacak rüculara karşı sigorta yaptırmak zorundadır”.

sigortalarında sigortalıya, sorumluluk sigortalarında zarar görene²² ödenmesi olasılığında, davanın sigortacı tarafından kaldığı yerden devam ettirilebilmesidir (md.1472/1 c.2 ile md.1481/2). Üçüncü ve son farklılık; eTTK md.1301’de yalnızca “*üçüncü şahıslara karşı dâva hakkı[nın]*” sigortacıya intikal etmesinden bahsedilmesine karşılık, TTK uyarınca halefiyetin gerçekleşmesi için sahip olunan dava hakkının “*sorumlulara karşı*” doğmuş olmasının aranmasıdır²³.

2. Kavramın Ortaya Çıkış Sebepleri

Sigortacının sigorta tazminatını ödedikten sonra sigortalısının üçüncü kişilere karşı sahip olduğu haklara halef olması şeklinde bir kuralın kabul edilmesindeki etkenlerden ilki, zarar sigortaları hakkında kabul edilen “*zenginleşme yasağı ilkesi*”dir²⁴. Mal sigortaları bakımından ele alındığında; sigorta tazminatını elde eden sigortalının malvarlığının aktifindeki azalma sigortacı tarafından tazmin edildiğinden, sigortalının bu zarara neden olan kişiye karşı bir talep yöneltmekte bir hukuki menfaati kalmamaktadır²⁵. Bir pasif sigortası olan sorumluluk sigortalarında ise, sigortalının pasifindeki artış sigortacı tarafından tazmin edilmekte ve sigortalının malvarlığı zararı giderilmektedir²⁶. Aşağıda belirtileceği üzere²⁷, kanun koyucu, sigortalının müteselsil sorumlu kılındığı halleri göz önüne alarak TTK’da sorumluluk sigortalarında halefiyetle ilgili ayrı bir hükme yer vermiştir. Bu tabloda; sigorta sözleşmesinde öngörülen rizikonun gerçekleşmesi (yani sigortalının üçüncü kişiye karşı sorumluluğunun doğması) üzerine, bu sorumluluktan doğan zarar sigortacı tarafından tazmin edilmektedir. Pasifte artış şeklinde meydana gelen sigortalının malvarlığındaki bu eksilme sigortacı tarafından giderilmiş olduğundan; sigortalının, kendisiyle birlikte zarar görene karşı sorumlu olan diğer kişiye rücu istemi ileri sürmekte bir hukuki yararı kalmayacaktır. Aksinin kabulü halinde sigortalının zenginleşmesinden bahsedilecektir.

²² TTK md.1473 uyarınca sorumluluk sigortalarında sigorta tazminatı “*zarar görene*” ödenmektedir.

²³ ATAMER, 2011, s.71.

²⁴ Konu hakkında bkz. ARSEVEN, s.173; TEKİL Fahiman, “Sigorta Hukukunda Tazmin İlkesi ve Rücu Hakkı”, **Prof. Dr. Ali Bozer’e Armağan**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1998, s.126 vd.

²⁵ Açıklamalar için bkz. ÜNAN, 2016b, s.228.

²⁶ ÜNAN, 2016b, s.285 vd.

²⁷ Bkz. II.B.2.b.

Sigortalının zenginleşmesinin engellenmesine yönelik işlerlik kazanan bahsi geçen ilkenin yanı sıra; sigortacının halefiyetinin kabul edilmesiyle, zarardan sorumlu üçüncü kişilerin sigorta tazminatının ödenmesi sayesinde bu sigortadan fayda sağlamaması da amaçlanmaktadır²⁸. Zira halefiyetin öngörülmediği bir tabloda; sigortacının sigorta tazminatı ödemesi, üçüncü kişiye ait sorumluluğun da sigortacı tarafından yerine getirilmesi anlamını taşıyacak ve üçüncü kişiye sorumlu olduğu zararın tazminine yönelik bir talep yöneltilmesi olasılığı da ortadan kalkacaktır. Bu bağlamda halefiyetin ortadan kalkması durumunda sigorta primlerinin de yükseleceği ve bu durumun sigorta ettirenin aleyhine bir sonuç doğuracağına da işaret edilmektedir²⁹.

Böylece sigortacının halefiyetinin kabul edilmesine yol açan düşünce hem sigortalının hem de zarar sorumlusunun zenginleşmesinin engellenmesidir. Bu husus, TTK md.1472'nin madde gerekçesinde “[a]maç, hem sigortalının rizikonun gerçekleşmesi sonunda maruz kaldığı zarardan fazla bir tazminat alarak zenginleşmesine mani olmak hem de zarar görenin verdiği zarardan dolayı sorumluluğunu devam ettirebilmektir³⁰” denilmek suretiyle ortaya konulmuştur.

3. Halefiyetin Gerçekleşmesi İçin Aranılan Koşullar

A. Sigortalıya Ödeme Yapılması

Sigortacının, sigortalının sahip olduğu hakka halef olabilmesi için bazı koşulların karşılanması aranmaktadır. Bunlardan ilki; sigortacının geçerli bir sigorta sözleşmesine dayalı olarak, bu sözleşme uyarınca ödemekle yükümlü olduğu bir tazminatı ödemiş olmasıdır. Bu bağlamda öncelikle sigortacının mal sigortalarında sigortalıya sorumluluk sigortalarında zarar görene bir tazminat ödemiş olması gerekmektedir³¹. Sigortacının yaptığı bu ödeme,

²⁸ Bu noktada, zarar sorumlusunun bir denkleştirme savunmasında bulunması engellenmektedir. Açıklamalar için bkz. ÜNAN, 2016b, s.228-230. Bu amacın, zarardan sorumlu kişinin sebebiyet verdiği zararın sonuçlarına katlanmasına hizmet ettiği ve bir “ceza fonksiyonu” olarak ortaya çıktığı yönünde: ÇEKER, s.3710; KARASU Rauf, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun Sorumluluk Sigortalarına İlişkin Hükümlerinin Değerlendirilmesi”, İÜHFD, C: 6, S: 4, 2016, s.699.

²⁹ Bkz. ARSEVEN, s.173.

³⁰ TTK'daki madde gerekçelerinin metinleri için bkz.(<https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem/23/yil01/ss96.pdf>), Erişim T.17.03.2020.

³¹ Konu hakkında bkz. BOZER, s.213-214; KILIÇOĞLU, 1974, s.413; DOĞANAY, s.336-337; ÜNAN, 1991, s.231-232; BİLGE, s.70; ULAŞ, s.228; ÜNAN, 2016b, s.243; YAZICIOĞLU, 2017, s.335 vd.

halefiyetin hangi anda ve oranda gerçekleştiğinin tespitinde belirleyici olmaktadır³².

B. Sigorta Sözleşmesinin Geçerli Olması

Halefiyetin söz konusu olabilmesi için sigortacının sigortalıya bir ödemede bulunması gerektiği gibi, yapılan bu ödeme geçerli bir sigorta sözleşmesine dayanmalıdır³³. Söz gelimi, sigortalanan menfaatin yokluğu veya varsa da sonradan ortadan kalkması sözleşmeyi geçersiz hale getirmektedir (TTK md.1408). Öte yandan, TTK md.1404'te öngörüldüğü üzere “[s]igorta ettirenin veya sigortalının, kanunun emredici hükümlerine, ahlâka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı bir fiilinden doğabilecek bir zararını teminat altına almak amacıyla” kurulan sözleşmeler de geçersiz olmaktadır. Son olarak, md.1429/1 c.2’ye³⁴ aykırı olacak şekilde rizikoya kasten neden olan hallerin teminat kapsamına alınması nedeniyle sigorta sözleşmesinin geçersiz hale gelmesi de söz konusu olabilir³⁵.

C. Yapılan Ödemenin Sigorta Tazminatı Niteliğinde Olması

Sigortacının ödemede bulunması ve kurulan sigorta sözleşmesinin geçerli olmasının yanı sıra, halefiyetin gerçekleşmesi için aranan bir diğer koşul, sigorta sözleşmesi uyarınca sigortacının sigorta tazminatı ödeme yükümlülüğünün doğmuş olmasıdır³⁶. Sigorta sözleşmesinin geçerliğine rağ-

³² ÜNAN, 2016b, s. 243. Halefiyetin yapılan ödeme oranında gerçekleşmesi ile ilgili ayrıca bkz. BOZER, s.213-214; OMAĞ, s. 127 vd.; ÜNAN, 1991, s.231-232.

³³ BOZER, s.213; BİLGE, s.70-71; ÜNAN, 1991, s.224 vd.; OMAĞ, s.70-73; ULAŞ, s.226-228; KAYIHAN, s.1600-1601; KENDER, s.373.

³⁴ Sigorta ettiren veya sigortalı rizikonun gerçekleşmesine kasten sebep olduğu takdirde sigortacı sigorta tazminatı veya bedeli ödeme borcundan kurtulmaktadır. Bu kişilerin hukuken fiillerinden sorumlu oldukları kişilerin kasten rizikoya sebep olmaları halinde ise ayrıca bu kişilerin tazminat ödenmesini sağlamak amacıyla hareket etmiş olmaları teminat dışında kalmaktadır. Açıklamalar için bkz. ÜNAN, 2016b, s.297 vd.

³⁵ “Koruyucu Hükümler” başlığını taşıyan md.1452’nin ilk fıkrasına göre: “1404 ve 1408’inci madde hükümleriyle 1429’uncu maddenin birinci fıkrasının ikinci cümlesine aykırı sözleşmeler geçersizdir”. Görüldüğü üzere, md.1429/1 c.2’ye aykırı kurulan sigorta sözleşmeleri TTK md.1452/1 uyarınca geçersizdir. TTK md.1452/1’de sözleşmenin geçersizliğine yol açabilecek md.1429/1 c.2 dışındaki iki hüküm, yukarıda bahsi geçen ve geçersizlik yaptırımını kendi içinde barındıran hükümlerdir. TTK md.1452/1, bu hükümlere aykırı bir sigorta sözleşmesinin kurulamayacağı öngörmektedir. Konu hakkında bkz. ÜNAN, 2016b, s.556-557.

³⁶ KENDER, s.373-374; ARAL ELDELEKLİOĞLU, s.989. Her ne kadar TTK md.1472/1481’de bu husus açıkça belirtilmemiş olsa da, anılan hükümlerde halefiyetin önkoşulu olarak “sigorta tazminatının ödenmesinden” bahsedilmesi karşısında bu sonuca varılacağı savunulmaktadır, bkz. KENDER, s.373. eTTK md.1301 bağlamında “sigorta bedeli” ifade-

men ödeme yükümlülüğünün gündeme gelmediği hallerde yapılan (ve uygulamada “*ex gratia* ödeme” [ya da “lütuf/hatır ödemesi”] olarak adlandırılan) ödemeler de sigortacının halefiyetinin gerçekleşmesini engellemektedir^{37,38}. Söz gelimi; teminat dışında bırakılan bir rizikonun gerçekleşmiş olması halinde ödemenin yapılması³⁹, TTK md.1421’e göre rizikoyu taşıma borcunun henüz muaccel hale gelmediği bir anda gerçekleşen bir rizikodan dolayı tazminatın ödenmesi⁴⁰, sigorta bedelinin üzerindeki bir zararın karşılanması⁴¹ veya TTK md.1435 vd. hükümlerinde düzenlenen beyan yükümlülüğüne aykırılığa rağmen ödemenin yapılması⁴² gibi bir durumda sigortacı sözleşmeden doğan sigorta tazminatını ödeme borcunu yerine getirmiş olmayacak ve sigortalıya halef olmayacaktır.

si ile ilgili olarak aynı yönde: OMAĞ, s.75. Yazıcıoğlu, eTTK md.1361’de kullanılan [b]orçlarını yerine getiren sigortacı” ibaresini daha iyi bir ifade olarak değerlendirmektedir, bkz. YAZICIOĞLU, 2017, s.338, dn.23.

³⁷ Konu hakkında bkz. OMAĞ, s.85-87; ULAŞ, s.229 vd.; ÜNAN, 2016b, s.244-245; YAZICIOĞLU, 2017, s.340. Bu yönde verilmiş karar örneği için bkz. Y11.HD. E.2015/14232, K.2016/563, T.20.1.2016, Lexpera İçtihat Bilgi Bankası (LİBB), Erişim T.17.03.2020.

³⁸ Belçika’da Yüksek Mahkeme önünde görülen trafik sigortasından doğan bir uyuşmazlıkta; sigortacı, sigortalının aracını bıraktığı kişinin alkollü olduğu bir sırada yaptığı kaza neticesinde zarara uğrayan karşı tarafın zararını tazmin etmiştir. Sigorta sözleşmesi uyarınca teminat dışında kalan bir halin varlığına rağmen; Yüksek Mahkeme, sigortalının aracı alkollü bir şekilde kullanan ve kaza yapan üçüncü kişiye halefiyete dayalı olarak rücu istemi ileri sürebileceğini kabul etmiştir. Ne var ki karar öğreti tarafından eleştirilmiş ve aynı doğrultuda verilmiş bir yeni karara rastlanılmamıştır. Açıklamalar için bkz. KEULERS Hugo/ANNE Catteau, **IBA Insurance Committee Substantive Project 2016, Insurers’ Rights of Recovery (Subrogation/Recourse), 2016 Report**, Kari MCCORMICK/Matthew WALKER (Ed.), s.14. Rapor’un tam metni için bkz. (<https://www.ibanet.org/Document/Default.aspx?DocumentUid=9A6FD705-ABD7-44D7-B3E7-484367BB3A24>), Erişim T.27.01.2020.

³⁹ “Sigortacı, sözleşmede öngörülen rizikonun gerçekleşmesinden doğan zarardan veya bedelden sorumludur.” (TTK md.1409). Geçmiş dönemde bu yöndeki Yargıtay uygulaması hakkında bkz. FRANKO, s.55 vd.

⁴⁰ “Aksine sözleşme yoksa, sigortacının sorumluluğu primin veya ilk taksidinin ödenmesi ile başlar; kara ve denizde eşya taşıma işlerine ilişkin sigortalarda, sigortacı, sözleşmenin yapılmasıyla sorumlu olur.” (TTK md.1421/1).

⁴¹ Mal sigortaları hakkında TTK md.1461/1’e göre “Sigortacının sorumluluğu sigorta bedeli ile sınırlıdır”. Sorumluluk sigortalılarında ise “[s]igortacı (...) zarar görene, sigorta sözleşmesinde öngörülen miktara kadar tazminat öder”.

⁴² “Sigorta ettirenin kusuru kast derecesinde ise beyan yükümlülüğünün ihlali ile gerçekleşen riziko arasında bağlantı varsa, sigortacının tazminat veya bedel ödeme borcu ortadan kalkar (...)”. (TTK md.1439/2 c.2).

D. Üçüncü Kişiyeye Karşı Bir Dava Hakkının Bulunması

Halefiyetin gerçekleşmesi için aranan bir diğer koşul, sigortalının zarar sorumlusuna karşı bir dava hakkının bulunmasıdır. Nitekim gerek eTTK gerekse TTK'daki halefiyet hükümlerinde sigortalıya ait “*dava hakkı*”nın sigortacıya intikalinden bahsedilmektedir. Yukarıda bahsi geçen koşullardan farklı olarak; söz konusu koşul, sigortalı ile sigortacı arasında sigorta huku-kundan doğan ilişkiye bağlı olmamakta, üçüncü kişinin sigortalıya karşı sorumlu olmasına yol açan borçlar hukuku temelli ilişkinin varlığıyla karşı-lanmaktadır⁴³.

Halefiyetin düzenlendiği eTTK/TTK hükümlerinde kullanılan “*dava hakkı*” ifadesi ile kast edilenin, sigortalının üçüncü kişi/kişilere yöneltebile-ceği tazminat talep hakkı olduğu öğretilmektedir. Diğer bir deyişle, halefiyet yoluyla ileri sürülen istemlerde üçün-cü kişinin ortaya çıkan zarardan doğan sorumluluğunun haksız fiile, sözleş-meye ya kusursuz sorumluluğa dayalı olması bir önem arz etmemektedir⁴⁵. Ancak 818 sayılı Borçlar Kanunu (BK)⁴⁶ md.50/6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu (TBK)⁴⁷ md.61 uyarınca sigortacının zarar görene karşı sözleşmesel bir sorumluluk altına girdiğinden bahisle, zarardan dolayı başka bir zarar sorumlusunun daha mevcut olması karşısında sigortacının bu kişiyeye yönelte-ceği rücu istemlerinin akıbeti öğretilmektedir farklı görüşlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur⁴⁸.

⁴³ Nitekim Ünan, halefiyetin varlığı için aranan bu koşulu “yasal halefiyetin (geniş anlamda) borçlar hukukuna ilişkin koşulu” olarak isimlendirmektedir. Yukarıda aktarılan diğer koşullar ise, yazar tarafından “yasal halefiyetin sigorta hukukuna ilişkin koşulu” başlığı altında top-lanmaktadır, bkz. ÜNAN, 2016b, s. 238 vd.

⁴⁴ ULAŞ, s.245; ÜNAN, 2016b, s.227 ve 238; YAZICIOĞLU, 2017, s.341; KENDER, s.372.

Zira TTK md.1472'nin madde gerekçesinde, “[z]arara sebep olan kimseye karşı sigortalının haiz olduğu tazminat talep hakkı, ödediği oranda sigortacıya geçer” denildiği görülmektedir. Ancak Yeşilova Aras; halefiyeti kredi sigortası bağlamında ele aldığı eserinde, ifa davasına yönelik taleplerin de bu kapsama gireceğini savunmaktadır, bkz. YEŞİLOVA ARAS, 2013a, s.1449 vd.

⁴⁵ eTTK md.1301 uyarınca bu görüşte: TANDOĞAN Halük, **Mukayeseli Hukuk, Hususiyeye Türk-İsviçre ve Alman Hukuku Bakımından Üçüncü Şahsın Zararının Tazmini**, Ajans-Türk Matbaası, Ankara, 1963, s.62; KILIÇOĞLU, 1974, s.410; DOĞANAY, s.338; BİLGE, s.71; OMAÇ, s.149-157. TTK hükümleri bakımından aynı görüşte: YAZICIOĞLU, 2017, s.342.

⁴⁶ RG.29.04.1926-359. Kanun'un yürürlükte bulunduğu son tarih olan 30.06.2012'deki metni için bkz. (<https://www.mevzuat.gov.tr>), Erişim T.31.01.2020.

⁴⁷ RG.04.02.2011-27836. Kanun'un güncel metni için bkz. (<https://www.mevzuat.gov.tr>), Erişim T.31.01.2020.

⁴⁸ Tartışmalar hakkında genel açıklamalar için bkz. BUZ Vedat, “Müteselsil Sorumluluktaki Rücu İlişkinde Sigortacının Hukuki Konumu”, **BATİDER**, C: 28, S: 3, 2012, s.5 vd.

Bahsi geçen “*dava hakkı*” ibaresinin ne şekilde yorumlanması gerektiği ile ilgili ileri sürülen görüşler, aşağıda mal ve sorumluluk sigortaları bakımından ayrı ayrı ele alınacaktır. Öğretideki görüşlerin yanı sıra yargı kararlarında nasıl bir tutumun sergilendiğine de ayrıca değinilecektir.

a. Mal Sigortaları Yönünden

Mal sigortalarında, İsviçre hukukunda ağırlıklı olarak kabul gören görüş uyarınca; sigortalının malvarlığında bir zararın meydana geldiği ve sigortacının bu zararı ödediği sigorta tazminatı ile giderdiği durumlarda, söz konusu zarardan sorumlu kişi ile sigortacının sorumluluğu, İsviçre Borçlar Kanunu (İsvBK)⁴⁹/BK md.51’de öngörülen⁵⁰ ve öğretide “*eksik teselsül*” olarak adlandırılan müteselsil sorumluluk esası çerçevesinde olmaktadır⁵¹. Bu tabloda, zarar görene (yani sigortalıya) karşı dış ilişkide farklı sebeplerden ötürü müteselsil sorumlu bulunan kişiler arasındaki iç ilişkide, İsvBK/BK md.51/2’de öngörülen esaslara göre; kusura bağlı olarak gerçekleşen haksız fiil sorumluluğu, sözleşmesel sorumluluk ile kusursuz sorumluluk arasında bir derecelendirme öngörülerek, sözleşmesel sorumluluğu gündeme gelen kişinin haksız fiil sorumlusuna rücu talebi yöneltebileceği kabul edilmiştir⁵². Borçlar hukuku ekseninde durum bu olmakla beraber; sigortacının sigortalıya halefiyetinin öngörüldüğü 1908 tarihli İsviçre Sigorta Sözleşmeleri Kanunu (İsv.SSK)⁵³ md.72/1’de⁵⁴, sigortacının ancak sigortalının haksız fiil

⁴⁹ *Obligationenrecht*. Kanun’un Almanca metni için bkz. (<https://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/19110009/201704010000/220.pdf>), Erişim T.17.03.2020.

⁵⁰ “*Muhtelif sebeplerin içtimai halinde*” başlıklı BK md.51/1’e göre, “*Müteaddit kimseler muhtelif sebeplere (haksız muamele, akit, kanun) binaen mesul oldukları takdirde haklarında, birlikte bir zarar vukuuna sebebiyet veren kimseler hakkındaki hükümlere göre muamele olunur*”.

⁵¹ Konu hakkında bkz. KILIÇOĞLU, 1974, s.396-397; NOMER, s.256.

⁵² “*Kaideten haksız bir fiili ile zarara sebebiyet vermiş olan kimse en evvel, tarafından hata vaki olmamış ve üzerine borç alınmamış olduğu halde kanunen mesul olan kimse en sonra, zaman ile mükellef olur*”. Hükmün Almanca hali ise “*Dabei trägt in der Regel derjenige in erster Linie den Schaden, der ihn durch unerlaubte Handlung verschuldet hat, und in letzter Linie derjenige, der ohne eigene Schuld und ohne vertragliche Verpflichtung nach Gesetzesvorschrift haftbar ist.*” şeklindedir.

⁵³ *Bundesgesetz über den Versicherungsvertrag*. 02.04.1908 tarihinde kabul edilen Kanun, 01.01.1910 tarihinde yürürlük kazanmıştır. Kanun’un Almanca tam metni için bkz. (<https://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/19080008/index.html>), Erişim T.09.03.2020.

⁵⁴ İsvSSK md.72/1 hükmünün orijinal metni şu şekildedir: “*Auf den Versicherer geht insoweit, als er Entschädigung geleistet hat, der Ersatzanspruch über, der dem Anspruchsberechtigten gegenüber Dritten aus unerlaubter Handlung zusteht*”.

sorumlusuna karşı sahip olduğu tazminat talep hakkına halef olacağı öngörülmüştür⁵⁵. Kaleme alınan bu hüküm dolayısıyla, İsviçre'deki sigorta hukuku ile borçlar hukuku mevzuatının birbiriyle uyum içerisinde bulunduğu kabul edilmektedir⁵⁶. Sigortacının sigortalıya ait haklara halef olmasının gerek eTTK'da gerekse TTK'da İsv.SSK'da farklı bir şekilde öngörülmesi nedeniyle, eTTK hükmü ile BK md.51'de kabul edilen rücu hakkı arasında nasıl bir ilişki olduğu konusunda Türk hukukunda farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Ancak bu dönemde ağırlık kazanan yaklaşım; eTTK md.1301 ve md.1361 hükümlerinin, BK md.51/2'ye göre daha yeni tarihli ve özel hükümler olarak uygulama alanı bulacağı yönünde olmuştur⁵⁷.

Buna karşılık; eTTK'daki hükümler ile sigortacının BK uyarınca sahip olduğu rücu hakkının halefiyet ile güçlendirildiği ve böylece sigortacının BK'ya göre rücu talebini yönelteceği ve bunun yanında sigortalının haklarına halef olacağı da ileri sürülmüştür⁵⁸. Bugünkü mevzuat çerçevesinde yazılan bazı eserlerde; TTK hükümleri ile ilgili bir açıklamaya yer verilmeksizin, sigortacının zarardan sorumlu diğer kişiler ile müteselsil sorumluluk rejimine tabi olacağı belirtilmekte ve rücu talebinin TBK md.62 uyarınca yönetilmesi gerekeceği ifade edilmektedir⁵⁹. TTK ile TBK'daki hükümlerin bir arada göz önünde bulundurulduğu eserlerde ise farklı yönde değeri-

⁵⁵ İsviçre hukukundaki tartışmalar hakkında ayrıca bkz. TANDOĞAN, 1963, s.60-61; ARSEVEN, s.176-177; TEKİL, s.127; OMAĞ, s.59 dn.82; BUZ, s.17 vd.

⁵⁶ Bu görüşte: KILIÇOĞLU, 1974, s.405 ve s.411-412. İsviçre hukukunda her iki hükmün birbiriyle uyumlu olacak şekilde yorumlanması konusunda bkz. BUZ, s.18.

⁵⁷ eTTK'nın yeni tarihli Kanun olarak uygulama alanı bulacağı yönünde: TANDOĞAN, 1963, s.62. Yazar ayrıca sigortacıyı BK md.51 kapsamında değerlendirdiği daha eski tarihli eserindeki bu görüşü terk ettiğini açık bir ifadeyle ortaya koymuştur, bkz. TANDOĞAN, 1963, s.62 dn.80. Yazarın bahsi geçen eski görüşü için bkz. TANDOĞAN Halûk, **Türk Mes'uliyet Hukuku (Akit Dışı ve Akdi Mes'uliyet)**, Vedat Kitapçılık, Ankara, 1961 (2010), s.389. eTTK'daki halefiyete ilişkin düzenlemelerin özel hüküm olarak BK md.51/2'nin uygulanmasını engelleyeceği yönünde: BOZER, s.214; OMAĞ, s.58 vd. Kılıçoğlu, eTTK'nın daha yeni tarihli olmasını ve sigortacının halefiyetini özel olarak düzenlemesini gerekçe göstererek bu sonuca varmaktadır, bkz. KILIÇOĞLU, 1974, s.411-412. Arseven de, İsviçre hukukundaki sınırlamanın eTTK bakımından bulunmadığını savunmaktadır, bkz. ARSEVEN, s.176. Buz, eserinde ağırlık kazanan görüşün bu olduğunu belirtmekte ve bu yönde verilen yargı kararlarının yanı sıra BK hükmünün dikkate alındığı münferit bir karar örneği sunmaktadır, bkz. BUZ, s.32-33. Anılan karar sorumluluk sigortalılarına dair olduğundan karara aşağıda değinilecektir.

⁵⁸ Görüş için bkz. NOMER, s.248 vd.

⁵⁹ Bkz. EREN Fikret, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 23. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2018, s.842. Buz, eTTK/BK ile ilgili olarak, Türkiye'de kaleme alınan borçlar hukuku ile sigorta hukuku alanındaki eserler arasındaki farklılığa dikkat çekmektedir, bkz. BUZ, s.30-31.

dirmeler ile karşılaşmak mümkündür. İsviçreSSK'dakine göre daha farklı bir kural getiren eTTK md.1301'in yerini alan TTK md.1472'nin de aynı şekilde öncelikle uygulanmaya devam etmesi yönünde bir görüşe⁶⁰ karşılık, sigortacının üçüncü kişilere yönelteceği taleplerin TBK md.62'ye tabi olarak ileri sürülmesi gerekeceği de kabul edilmektedir⁶¹.

b. Sorumluluk Sigortaları Yönünden

Sorumluluk sigortaları bağlamında; sigortacının meydana gelen zarardan sorumluluğu, bu zarara uğrayan (yani sigorta sözleşmesinin tarafı olmayan) kişiye karşı sigorta bedeli ile sınırlı olmak üzere doğmaktadır (TTK md.1473/1⁶²). Sorumluluk sigortalarında halefiyetin düzenlendiği TTK md.1481'in madde gerekçesinde belirtildiği üzere⁶³; hüküm uyarınca sigortacının sigortalının haklarına halef olması, sigortalının bir üçüncü kişiyle müteselsilen sorumlu olduğu durumlarda gündeme gelmektedir⁶⁴. Bunun yanında, TTK md.1473/1'de sigortacının zarar görene sigorta tazminatı ödemekle yükümlü kılınması ve zarar görenin md.1478 uyarınca sigortacıya karşı doğrudan dava hakkına sahip olması⁶⁵; sigortacının sigortalı (ve varsa bir diğer kişi) ile zarar görene karşı TBK md.61 çerçevesinde müteselsil sorumlu kabul edilip edilemeyeceğini gündeme taşımaktadır. Bu sigorta türünde rizikonun gerçekleşmesi, sigortalının zarar görene karşı malvarlığının pasifinde bir artışın meydana gelmesi anlamı taşıdığından; sigorta sözleşmesinin konusunu teşkil eden, sigortalının zarar gören üçüncü kişiye karşı olan sorumluluğunun yanında; sigortalının sorumluluğunu doğuran olgu, sigortacının sigorta sözleşmesi uyarınca aynı kişiye sigorta tazminatını ödeme yükümlülüğünü de doğurmaktadır.

⁶⁰ BUZ, s.34 vd.

⁶¹ Bkz. ÜNAN, 2016b, s.230 vd.

⁶² “Sigortacı sorumluluk sigortası ile, (...) zarar görene, sigorta sözleşmesinde öngörülen miktara kadar tazminat öder”.

⁶³ “(...) sorumluluk sigortalarında hiçbir şekilde halefiyetin olamayacağını söylemek de doğru değildir. Şöyle ki, özellikle müteselsil sorumluluk halinde, zarar görenin müteselsil sorumlulardan birinden veya bunun sigortacısından zararının tamamını alması halinde sigortacı sigortalısına halef olarak fazla ödediği miktar için diğer sorumlulara rücu edebilir”.

⁶⁴ Konu hakkında bkz. OMAĞ, s.100-101; ÜNAN, 2016b, s.240; KENDER, s.375.

⁶⁵ TTK md.1478/1'e göre, “[z]arar gören, uğradığı zararın sigorta bedeline kadar olan kısmının tazminini, sigorta sözleşmesi için geçerli zamanaşımı süresi içinde kalmak şartıyla, doğrudan sigortacıdan isteyebilir”.

Bu durumda, sigortacı ile sigortalının TBK md.61 anlamında müteselsil sorumlu kabul edilip edilmeyeceği konusunu gündeme taşımaktadır. Böyle bir duruma örnek; 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu (KTK)⁶⁶ uyarınca trafik kazası neticesinde zarar görene karşı işletenin ve sürücünün müteselsil sorumlu olarak kabul edilmesidir. Sigortacının zarar görene karşı doğan sorumluluğu⁶⁷ da TBK md.61 kapsamında değerlendirildiği takdirde; sigortacı, işleten ve sürücü ile müteselsilen sorumlu kabul edilecektir. Öğretiye dönüldüğünde; sigortacının müteselsilen sorumlu bulunanlar arasında sayıldığına ilişkin görüşlere rastlanıldığı gibi⁶⁸, sigortacının müteselsil sorumluluğu gündeme gelen sigortalı ve diğer zarar sorumlusu ile “yan yana” değil, sigortalının “arkasında” yer aldığından bahseden görüşlere de rastlanılmaktadır⁶⁹. Bu durumda sigortacının, sigortalının üçüncü kişiye karşı BK md.51/2 ve TBK md.62 uyarınca sahip olduğu rücu hakkına halef olduğu kabul edilebilecektir⁷⁰. Böyle bir olasılıkta, sigortalının TBK çerçevesinde sahip olacağı rücu hakkı, TTK md.1481 anlamında üçüncü kişiye karşı sahip olunan “dava hakkı” olarak değerlendirilecek ve sigortacının halefîyetinin gerçekleşmesi sayesinde, bu rücu talebini sigortalı yerine sigortacı yönelmiş olacaktır. Özetlemek gerekirse; sigortacının kusursuz sorumluya bir istem yöneltebilmesinin kabulü, borçlar hukuku çerçevesinde sigortalının kusursuz sorumluya rücu talebi yöneltebilmesine bağlı olarak kabul edilebilecektir.

⁶⁶ RG.18.10.1983-18195. Kanun’un güncel metni için bkz. (<https://www.mevzuat.gov.tr>), Erişim T.31.01.2020.

⁶⁷ Sorumluluk sigortalarında sigortacıya doğrudan dava hakkının tanınması TTK md.1478’de kabul edilmiş ve böylece bu kural tüm sorumluluk sigortaları bakımından genel bir nitelik kazanmıştır. Bunun öncesinde “Doğrudan Doğruya Talep ve Dava Hakkı” başlıklı KTK md.97’de “[z]arar gören, zorunlu malî sorumluluk sigortasında öngörülen sınırlar içinde doğrudan doğruya sigortacıya karşı talepte bulunabileceği gibi dava da açabilir” şeklinde bir hüküm yer almaktaydı. Ne var ki bu hüküm 26.04.2016’da yürürlük kazanan, 14.04.2016 tarihli ve 6704 sayılı Kanun’la (65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Gücsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun [RG.26.04.2016,-29695]) ile değiştirilmiş ve davanın açılması öncesinde sigortacıya yazılı başvuruda bulunma yükümlülüğü öngörülmüştür.

⁶⁸ Bkz. ACAR Faruk, “Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortasında Hakim Kendiliğinden Sadece Sigorta Şirketini Tazminata Mahkum Edebilir mi?”, *LHD*, C: 1, S: 6, 2003, s.1405.

⁶⁹ ŞENOCAK Kemal, *Mesleki Sorumluluk Sigortası*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2000, s.41. Yazar, İsviçre öğretisinde savunulan görüşleri aktarmaktadır. Bu görüşlere göre, zarar görene sigortacıya doğrudan dava hakkının tanınması veya sorumluluk sigortasının zorunlu olması dahi durumu değiştirmemektedir. Benzer görüşte: YEŞİLOVA ARAS Ecehan, *Sorumluluk Sigortalarında Zarar Görenin Doğrudan Dava Hakkı (TTK m. 1478)*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2013, s.83-91; KENDER, s.227.

⁷⁰ Sigortacının sigortalıya halef sıfatıyla rücu talebi yöneltebileceği gibi kendisinin de BK md.51 hükmüne dayanabileceği yönünde bkz. ACAR S., s.1544-1545.

c. Yargı Kararlarında Ortaya Konulan Yaklaşım

Öğretide ileri sürülen görüşler bir kenara bırakılırsa gerek eTTK gerekse de TTK döneminde ortaya çıkan sigortacının halefiyetine ilişkin uyuşmazlıklarda verilen yargı kararlarında, BK ve TBK'nın ilgili hükümlerinin dikkate alındığını söylemek güçtür. Bunun yanında, mal sigortası sözleşmesinin tarafı olan sigortacı tarafından kusursuz sorumlu kişiye yöneltilen bazı istemlerin Yargıtay tarafından kabul edildiğine de rastlanılmaktadır⁷¹. Sorumluluk sigortaları bakımından ise; özellikle de trafik sigortası⁷² sözleşmesinin tarafı sigortacının da dahil olduğu uyuşmazlıklarda, sigortacının müteselsil sorumlular arasında yer aldığına yönelik ifadelerin kullanıldığına rastlamak mümkündür⁷³. Ne var ki, sigortacının üçüncü kişilere yönelttiği rücu taleplerinde BK md.51/2-TBK md.61'e göre herhangi bir değerlendirme yapılmamaktadır⁷⁴. Buna istisna olarak, noterin sorumluluğu dolayısıyla zarar görene tazminat ödeme yükümlülüğü altına giren sigortacının Hazine'ye açtığı dava

⁷¹ TBK md.69 uyarınca kusursuz sorumluluğu bulunan yapı malikine sigortacı tarafından yöneltilen rücu davaları hakkında bkz. ARAL ELDELEKLİOĞLU, s.985 vd. eTTK/BK döneminde kusursuz sorumluya yöneltilen benzer taleplerin kabul edildiği Yargıtay kararlarına örnekler için bkz. BUZ, s.33

⁷² Uygulamada "trafik sigortası" olarak bilinen bu sigorta esasen Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası olarak adlandırılır. KTK md.85/1'de öngörülen sorumluluğun teminatı olarak, anılan hükümde sorumluluğu öngörülen işleten tarafından sigortanın yaptırılması zorunludur (KTK md.91). Bahsi geçen sigorta hakkında Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları yayımlanmıştır. Genel Şartlar'ın güncel metni için bkz. (<https://www.tsb.org.tr/karayolları-motorlu-araclar-zorunlu-mali-sorumluluk-sigortasi-genel-sartlari.aspx?pageID=1080>), Erişim T.16.03.2020.

⁷³ "BK'nın 50, 51. maddesi ve müteselsil sorumluluk esaslarına göre, kusurlu oldukları belirlenen zarar sorumluları zararın tamamından sorumlu olması gerekir. Diğer yandan, davalı işletenin, 2918 sayılı KTK'nun 86. maddesi, dava dışı zorunlu mali sorumluluk sigortası aynı yasanın 91. maddesi, davalı sürücüsü BK'nın 41 ve devamı maddeleri uyarınca zarardan müteselsilen sorumludurlar". (Y17.HD. E.2014/11623, K.2014/10115, T.26.06.2014, (LİBB), Erişim T.27.01.2020). Bu yönde verilmiş bir istinaf kararının değerlendirilmesi için ayrıca bkz. ÜNAN Samim, **Türk Ticaret Kanunu Şerhi Altıncı Kitap: Sigorta Hukuku, Cilt V, Yargı Kararları**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019, s.405 vd.

⁷⁴ Buna istisna olarak 2006 yılında verilmiş bir karar örnek verilebilir. Karara konu uyuşmazlıkta sigortacı, kasko sigortası uyarınca ödediği tazminat dolayısıyla eTTK md.1301'e dayanarak aracın malikine ve sürücüsüne rücu talebi yöneltmiştir. Kararda "(...) halefiyete dayalı olarak açılan bu davada davacı, aynen zarar gören sigortalının hakları ile donatılmış olarak müteselsil sorumlulardan birine veya tümüne yönelerek ödediği tazminatı talep etme hakkı bulunmaktadır. BK'nun 51/2 maddesi zarar sorumluları arasındaki sırayı düzenlemiş olup, davacı sigorta şirketi bu sorumlulardan biri olmayıp, halefiyet hükümlerine göre zarar gören yerine geçmiştir. O halde mahkemece işin esasına girilerek bir karar verilmesi gerekirken yazılı olduğu şekilde karar verilmesi doğru görülmemiştir" denilmiştir (Y11.HD. E.2005/4359, K.2006/4127, T.17.04.2006, (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (KİBB), Erişim T.17.03.2020). Bu ifadelerin yer verildiği diğer eser için bkz. BUZ, s.33.

ile ilgili verilen bir karar gösterilmektedir: 2004 yılında verdiği kararda Yargıtay 11.HD., kusursuz sorumlu Hazine'ye yöneltilen talebi BK md.51/2'yi gerekçe göstererek reddetmiştir⁷⁵. Daha yakın tarihli bir kararda ise Yargıtay 17.HD., kasko sigortası uyarınca yapılan ödeme sonucu halef sıfatını kazanan sigortacının kusuru bulunmayan karşı sürücüye karşı açtığı davanın kusursuz sorumluluk esasına göre kabul edilmesi gerektiğine hükmetmiştir⁷⁶.

Görüldüğü üzere; özel hukuk alanında kusursuz sorumlu kişinin sigortacı tarafından yöneltilen rücu istemi ile karşılaşma olasılığı öğretisi ve uygulama tarafından ağırlıklı olarak kabul edilmektedir. Her ne kadar TBK md.62'nin işleyiş şeklinin de buna izin verdiği kabul edilebilirse de, kusursuz sorumluya yöneltilen rücu taleplerinin mahkeme tarafından kabul edilme olasılığını düşüren bu hükmün yargı organlarınınca dikkate alınmadığı ve Türk hukukunda eTTK'da ve TTK'da düzenlenen halefiyet hükümlerinin doğrudan uygulanması şeklinde bir yaklaşımın geliştiği sonucuna varılabilir.

III. İDARİ FAALİYETLERDEN KAYNAKLANAN ZARARLAR NEDENİYLE SİGORTACININ HALEFİYETE DAYALI OLARAK TALEPTE BULUNMASI

Adli ve idari yargı düzenlerinin ayrıldığı hukuk sistemlerinde idari yargının görev alanının belirlenmesi meselesi, çözümlenmesi gereken “önemli bir sorun” olarak görülmektedir⁷⁷. Bu bakımdan idari yargının görev alanı meselesi irdelenirken; bu konuda “pozitif hukukta açık bir kuralın yer alıp

⁷⁵ Y11.HD. E.2003/13105, K.2004/7164, T.28.06.2004, (LİBB), Erişim T.27.01.2020. Kararın, Yargıtay içtihatlarında BK'daki hükmün uygulandığı “*münferit*” bir örnek olarak kaldığı yönünde: BUZ, s.33. Bunun yanında; karar eTTK döneminde verildiğinden, kararda sigortacı ile Hazine'nin sigortalıya karşı müteselsil sorumlu olarak kabul edildiği anlaşılmaktadır. Zira somut olayda zarar görenin sigortacıya doğrudan dava açmış olduğu bir uyuşmazlıktan bahsedilememektedir.

⁷⁶ “Somut olayda kazanın meydana gelişinde lastik patlaması şeklinde ortaya çıkan teknik arızanın %100 oranında etkili olduğu, bu nedenle sürücülere kusur yüklenemeyeceği bilirkişi raporunda ve mahkemenin karar gerekçesinde belirtilmiş ise de; davalı Muharrem sürücü olması yanında, getirilen trafik kaydına göre de, aracın kayden malikidir. Buna göre, maliki ve işleten sıfatıyla kusursuz sorumlu olup, aracın verdiği zarardan sorumlu tutulması gerekirken, mahkemece yazılı olduğu şekilde davanın reddine karar verilmesi doğru değildir”. Y17.HD. E.2007/1328, K.2007/1673, T.15.05.2007, (LİBB), Erişim T.27.01.2020. Kasko sigortacısının halefiyete dayalı açtığı davada davalının sigortalıya karşı kusursuz sorumluluğunun bulunmadığından bahisle red kararı verilmesi gerektiği yönünde: Y17HD. E.2007/455, K.2007/745, T.08.03.2007, (LİBB), Erişim T.27.01.2020.

⁷⁷ TAN Turgut, **İdare Hukuku**, 7.Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2018, s.717.

almadığı” ve bu yargı koluna dair “*anayasal dayanağın*” bulunup bulunmadığı hususları birlikte ele alınmaktadır⁷⁸. 1982 Anayasası’nın (AY) 36. maddesi uyarınca “*Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir. Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz*”. Keza, AY md.125/1’e göre, “*idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır*”. Aynı şekilde AY md.125/son hükmü uyarınca, “*idare, kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür*”. Bunun yanında Anayasa Mahkemesi’nin belirttiği üzere, “*idari yargıda içtihatlarla oluşturulan hizmet kusuru ve kusursuz sorumluluk ilkeleri ile kişilerin idare karşısında korunma kapsamı özel hukuka nazaran daha geniş tutulmuştur. Bu çerçevede, idare hukukunda, idarenin hiçbir kusuru olmasa da sosyal risk ve fedakârlığın denkleştirilmesi gibi kusursuz sorumluluğa ilişkin kavramlara dayanılarak kişilerin uğradığı zararların tazmin edilebilmesi mümkün kılınmıştır*⁷⁹”. Bu çerçevede “*hizmet kusuru veya başka nedenle idarenin sorumluluğu bulunup bulunmadığının saptanması idare hukuku ilkelerine göre yapılabileceğinden, 2577 sayılı Yasa’nın 2/1-b maddesi kapsamında bulunan tam yargı davasının görüm ve çözümünde idarî yargı yerlerinin görevli olduğu açıktır*⁸⁰”. Bu bağlamda AY md.2, md.125 ve md.155 hükümleri birlikte değerlendirildiğinde, genel olarak; “*idari ve adli yargıda görev konusunun yasakoyucuya bırakılmadığı, bu nedenle idari yargının görev alanına giren uyuşmazlıkların çözümünü adli yargıya bırakan kural[ların]*⁸¹” hukuka aykırı olduğu ifade edilecektir. Genel kural bu şekilde ifade edildikten sonra⁸², bu kuralın sigortacı tarafından halefiyete dayalı olarak idareye dava açıldığı hallerde ne şekilde uygulanacağını açıklanması gerekmektedir.

Bu kapsamda, yukarıdaki açıklamalar da göz önüne alındığında; idari makamların pozitif hukukta kendisine verilen görevleri yerine getirirken idare işlevi kapsamında tesis ettikleri eylem ve işlemlerden kaynaklanan

⁷⁸ GÜNDAY Metin, “İdari Yargının Görev Alanın Anayasal Dayanakları”, **Anayasa Yargısı Dergisi**, C: 14, 1997, s.348.

⁷⁹ AYM. E.2014/94, K.2014/160, T.22.10.2014, RG.04.03.2015-29285.

⁸⁰ UM. E.2012/31, K.2012/33, T.06.02.2012, (LİBB), Erişim T.27.01.2020.

⁸¹ AYM. E.2011/35, K.2012/23, T.16.02.2012, RG.19.05.2012-28297.

⁸² Burada “*genel kural*” olarak vurgu yapılmasının sebebi, normalde idari yargının görev alanına girdiği halde adli yargının görevli sayılmasına ilişkin kanunların bulunmasıdır. Bu örnekler için bkz. KAPLAN, Gürsel, **İdari Yargılama Hukukuna Giriş**, Ekin Yayınevi, Bursa, 2018, s.50 vd.

uyuşmazlıkların idari yargının görev alanı içerisinde olduğu ifade edilebilecektir⁸³. Bu çerçevede, idari faaliyetlerin yerine getirilmesinde hukuki araçlardan olan idari işlem veya eylemden kaynaklanan zararlar bakımından sigorta şirketinin sigortalıya sigorta tazminatını ödemesini müteakip dava açabilmesi söz konusu olabilecektir. Nitekim İYUK md.2’de yer aldığı üzere tam yargı davaları idari işlem veya eylemler neticesinde kişinin hakkının muhtel olmasına bağlı olarak ortaya çıkan zararın⁸⁴ giderilmesi amacıyla açılmaktadır. Dolayısıyla idari yargı düzeninde bu davalarda hak ihlalinin ileri gelen zararların giderilmesine yönelik bir talebin varlığının mümkün olacağı kabulü gerekmektedir⁸⁵. Bu durum mantıksal olarak şu şekilde formüle edilebilir: nasıl ki, idarenin işlem veya eylemi neticesinde sigortalının hakkının muhtel olmasına bağlı olarak tam yargı davası açılabilmesi mümkün ise (p); sigorta şirketinin de tazmin ettiği bedel nispetinde bu davayı açabilmesinin (q) mümkün olduğunun kabulü gerekecektir ($p \Rightarrow q$). O halde, şu soruların sorulması gerekmektedir: İdari eylem veya işlem neticesinde hakkı muhtel olan ve zarara uğrayan bir kişinin açtığı davalar -kanunda aksi yönde hüküm yoksa- idari yargıda görülebiliyorsa⁸⁶; sigorta şirketinin açacağı davalar da idari yargı da mı açılmalıdır, yoksa bu davalar bakımından görevli yargı düzeni adli yargı olabilir mi? Yahut sigorta şirketi tarafından ödenen tazminat gözetildiğinde; söz konusu dava özel hukuk hükümlerine tabi bir “*alacak davası*” niteliğinde görülerek incelenebilir mi? Çalışmanın devamında bu problemlere yanıt aranacak olup, çalışma metodolojisi açısından bu soruların yanıtlanmasında önemli bir yer teşkil eden “*idarenin sorumluluğu*” kavramına öncelikle değinmekte fayda görüyoruz.

⁸³ YILDIRIM Turan, “İdari Yargı”, **İdare Hukuku**, YILDIRIM, Turan (Ed.), 7. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018, s.642. İdare işlevi kavramının tanımı için bkz. DURAN, Lütfi, **İdare Hukuku Ders Notları**, Fakülteler Matbaası, İstanbul, s.1982, s.10; ÖZAY, İl Han, **Günüşünde Yönetim**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2004, s.416-417.

⁸⁴ Bu anlamda zararın varlığı bakımından her şeyden önce bir malvarlığı ya da şahıs varlığı değerinin bulunması gerekmektedir. SARSIKOĞLU Şenel, “İdarenin Mali Sorumluluğu Açısından Zarar Kavramı”, **AÜHFD**, C: 65, S: 4, 2016, s.2394.

⁸⁵ AYANOĞLU Taner, “Yargısal Korunma İşlevi Bakımından Tam Yargı Davasının Niteliği”, **Danıştay ve İdari Yargı Günü 135. Yıl Danıştay Sempozyumu**, Danıştay Yayınları, Ankara, 2003, s.69.

⁸⁶ KARAHANOGULLARI Onur, İdari Yargı İdarenin Hukuka Zorlanması (Yargı Kararlarına Dayalı Bir İnceleme), Turhan Kitabevi, Ankara, 2019, s.121.

1. Ortaya Konulan Problemlerin İdarenin Sorumluluğu Kavramı Üzerinden Okunması

Fransız hukukunda Conseil d'État'ın 1855 yılında vermiş olduğu *Rothschild* kararı⁸⁷ ve Tribunal des Conflits'in 1873 yılında vermiş olduğu *Blanco* kararından⁸⁸ sonra idarenin yürüttüğü kamusal faaliyetlerden kaynaklanan uyuşmazlıklar bakımından sorumlu olduğu düşüncesi yerleşmeye başlamıştır⁸⁹. Buna koşut biçimde Türk hukukunda da 1924 Anayasası'nda idari dava ve uyuşmazlıkların çözümünde Devlet Şûrasının görevli olduğu ifade edilerek⁹⁰, idarenin sorumluluğu düşüncesinin hukuk sistemine girmesi söz konusu olmuştur⁹¹. Bu çerçevede hukuk devleti ilkesi bağlamında, bütün idari faaliyetlerin yargısal denetime tabi tutulması ve doğan zararların tazmin edilmesi esası benimsenmiştir⁹². Bu anlamda Erkut'un vurguladığı üzere; hukuk devleti kavramı esasen, “*kamu kudretinin her türlü tasarrufunda hukukla bağlı olarak, adil davranma yükümü altında olduğu ve yargısal denetimin mekanizmalarının kamu kudretinde ortaya çıkabilecek sapmaları hukuk düzeninden kaldırabilme güç ve etkinliğiyle donatıldığı*” bir yapıyı ifade etmektedir⁹³. Dolayısıyla yargı denetimi unsurunun hukuk devleti ilkesinin diğer öğelerinin güvencesini teşkil eden “*temel öğe*” olduğu söylenebilecektir⁹⁴. Bu kapsamda idarenin sorumluluğu kavramının idari yargı bakımından önemli bir yer teşkil ettiği ifade edilebilecektir⁹⁵. Bununla birlikte idari ve

⁸⁷ CE. 6 décembre 1855, Rothschild, Recueil des décisions du Conseil d'État, s.707. Ayrıca bkz. ÖZAY, s.802.

⁸⁸ TC. 8 février 1873, Blanco, aktaran; LONG Marceau/WEIL Prosper/BRAIBANT Guy vd., **Les grands arrêts de la jurisprudence administrative**, 20. Baskı, Dalloz, Paris, 2015, s.2.

⁸⁹ YENİCE Kazım/ESİN Yüksel, **Açıklamalı-İçtihatlı-Notlu İdari Yargılama Usulü**, Arısan Matbaacılık, Ankara, 1983, s.80. Bu anlamda “*idarenin kamu hukuku sorumluluğu (idarenin idari sorumluluğu)*” kavramı, Gözler'in deyişiyle “*özel hukukun yanında aynı zamanda adli yargı karşısında da özerkliğini ilan etmiştir*”. GÖZLER Kemal, **İdare Hukuku C: II**, 3. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa, 2019, s.1063.

⁹⁰ 1924 AY md.51 “*İdari dava ve ihtilâfları rüyet ve hal, Hükümetçe ihzar ve tevdî olunacak kanun layihaları ve imtiyaz mukavele ve şartnameleri üzerine beyanı mütalâa, gerek kendi kanunu mahsus ve gerek kavanini saire ile muayyen vezaifi ifa etmek üzere bir Şûrayı Devletin rüesa ve âzası vazaifi mühimmede bulunmuş ilim, ihtisas ve tecrübeleri ile mütemeyyiz zevat meyanından Büyük Millet Meclisince intihab olunur*”. Bkz. GÖZÜBÜYÜK A. Şeref, **Açıklamalı Türk Anayasaları**, 9. Basım, Turhan Kitabevi, Ankara, 2017, s.64.

⁹¹ YENİCE/ESİN, s.82.

⁹² AYAYDIN Cem, **İdare Hukukuna Giriş (I)**, Yenilik Basımevi, İstanbul, 2008, s.57.

⁹³ ERKUT Celal, **Kamu Kudreti Ayrıcalıkları ve Tutuk Adalet Anlayışı**, Yenilik Basımevi, İstanbul, 2004, s.18.

⁹⁴ BİLGİN Pertev, **İdare Hukuku Dersleri**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1999, s.19.

⁹⁵ YAŞAR H. Nuri, “İdarenin Sorumluluğu Üzerine Düşünceler”, **İÜHFİM**, C: 66, S: 1, 2008, s.201.

medeni sorumluluğun ortak yönü; “*mali sorumluluk yani tazmin sorumluluğunun varlığı*” olarak ifade edilebilir⁹⁶. Ancak, söz konusu ortak yönün (=tazmin sorumluluğu) bulunması, idari sorumluluğun varlığından kaynaklanan uyuşmazlıkların özel hukuk hükümlerine tabi olduğunu (=bu anlamda sigortacının halefiyete dayalı taleplerinin mutlak biçimde alacak davası olarak yorumlanmasını) göstermemektedir⁹⁷. Özellikle idari sorumluluk kavramının tarihsel gelişimi bakımından idari yargı ile bir bağ kurulduğu ve bunun da halen geçerli olduğu gözetildiğinde⁹⁸; söz konusu problemlerin idare hukuku kuralları çerçevesinde ele alınması gerektiği açıktır. Bu anlamda idarenin pozitif hukuk kurallarıyla kendisine verilen görevleri icra ederken ortaya çıkan zararların sigorta şirketleri tarafından sigortalılara ödenmesi halinde, sigorta şirketlerinin halefiyete dayalı olarak taleplerinin ne şekilde değerlendirileceğinin ve tabi olacağı esasların ne olduğunun yukarıda ortaya konulan problemler çerçevesinde irdelenmesi gerekmektedir.

2. Sigorta Şirketinin Halefiyete Dayalı Olarak Açacağı Davalar Bakımından Görevli Yargı Düzeninin Belirlenmesi: Yenilenen Problematic

Sigortalının malvarlığında meydana gelen zarar dolayısıyla idareye karşı bir tazminat talep hakkının bulunması durumunda, zararı tazmin eden ve sigortalıya kanunen halef olan sigortacının söz konusu talebi yöneltebileceği, yargı mercii tarafından kabul edilmektedir⁹⁹. Bu durumda sigortacı, halefiyet yoluyla sigortalının yerine geçtiğinden; tazminat istemi de sigortalı ile TTK md.1472 ve md.1481’deki anlamıyla zarardan sorumlu üçüncü kişi konumunda bulunan idare arasındaki hukuki ilişki hakkındaki kurallara tabi olarak ileri sürülecektir¹⁰⁰. Bu nedenle; görevli yargı yolunun yanı sıra uyuşmazlık hakkında uygulanacak maddi hukuk kuralları da sigortalı ile idare arasındaki hukuki ilişkiye göre belirlenecektir¹⁰¹. Böylece idare hukuku ku-

⁹⁶ YAŞAR, H. Nuri, **İdare Hukuku**, 2. Baskı, Der Yayınları, İstanbul, 2014, s.429.

⁹⁷ Esasen böyle bir yaklaşımın doktrinde Ozansoy’un deyimiyle “*idarenin sorumluluğu olgusunda bir erozyon yaratacağı*” da ifade edilebilecektir. Bkz. OZANSOY Cüneyt, “Türkiye İdaresinin Sorumluluğunda Kamu Hukuku Erozyonu”, **I. Ulusal İdare Hukuku Kongresi Birinci Kitap: İdari Yargı**, Danıştay Yayınları, Ankara, 1990, s.74.

⁹⁸ GÖZLER, s.1063.

⁹⁹ Karar örnekleri için bkz. ULAŞ, s.716-717.

¹⁰⁰ Bu konuda bkz. BOZER, s.215-216; ULAŞ, s.237 vd.; ÜNAN, 2016b, s.251 vd.

¹⁰¹ Söz gelimi; TTK md.1301 uyarınca sigortacının sigortalıya halef sıfatıyla idareye karşı açtığı tam yargı davasını inceleyen Danıştay, İdari Yargılama Usulü Kanunu md.13’te öngörülen

ralları çerçevesinde sigortacı tarafından idarenin sorumluluğuna dayalı bir dava açılması durumunda, bu davanın idarenin sorumluluğunun tabi olacağı yargı düzeninde açılması gerekecektir. Bir diğer deyişle; TTK hükümleri uyarınca sigortacı “*hukuken [sigortalının] yerine geç[tiğinden]*”, açacağı dava da sigortalının sigorta tazminatını elde edemediği bir kurguda kendisi tarafından yöneltilecek davadaki esaslara bağlı kalacaktır¹⁰².

Bu doğrultuda halefiyet ilkesi gereği sigortacının ödediği tazminat kapsamında sigortalının haklarına halef olduğu durumlar bakımından “*tam yargı davasına konu olabilecek bir alacağın icra takibine konu edilebileceğinin kabulü halinde tam yargı davasına konu olabilecek her türlü alacağın itirazın iptali yolu ile adli yargı önüne taşınacağı, bu nedenle adli yargıda dava edilmesi mümkün olmayan bir alacağın icra takibine de konu edilemeyeceğinin*”¹⁰³ kabulü gerekmektedir. Benzer biçimde Danıştay’ın bir kararında, Gezende Barajının kapaklarının açılması sonucunda, davacı sigorta şirketi tarafından sigortalanan Silifke (Mersin) Atık Su Arıtma Tesisi inşaatının su altında kalması nedeniyle oluşan zarar bakımından idarenin hizmet kusuru bulunduğundan bahisle idari yargının görevli olduğuna karar verilmiştir¹⁰⁴. Danıştay’ın başka bir kararında ise, “*idarece özel bir şirketle yapılan Taşeron İşlerine Ait Anlaşma hükümleri gereğince yol genişletme ve iyileştirme çalışmaları sırasında işi üstlenen firmanın 28.4.1998 tarihinde gerçekleştirdiği patlamalar nedeniyle yol güzergahında bulunan ve davacı sigorta şirketinin sigortaladığı (...) adli turistik tesisin zarara uğradığı (...) davanın bir rücu davası olmadığı hususu da dikkate alındığında idare mahkemesince davanın görüm ve çözümü gerekirken zararın haksız fiilden kaynaklandığından bahisle görev yönünden reddine karar verilmesinde hukuka uyarlık bulunmadığı*”¹⁰⁵ ifade edilmiştir.

sürede açılmayan davanın zamanaşımına uğradığından bahisle verilen ret kararını onanmıştır (D10D. E.2008/3523, K.2009/8121, T.18.09.2009, LİBB, Erişim T.27.01.2020). İYUK md.11’e uyulmaması nedeniyle verilen benzer karar için bkz. D6D. E.2007/3504, K.2009/6162, T.26.05.2009, LİBB, Erişim T.27.01.2020).

¹⁰² Doktrinde Kender, TTK md.1472 bağlamında bu hususu “*(...) hakta hiçbir değişiklik olmaz, yalnız sahibi değişir*” ifadeleriyle belirtmektedir. Bkz. KENDER, s.374. Ayrıca yazar, zarardan sorumlu kişinin sigorta ettirene ödeyeceği miktar ne ise sigortacıya karşı da (sigortacının ödediği miktarla sınır olarak) aynı şekilde sorumlu olacağını belirtmektedir. Bkz. KENDER, s.380.

¹⁰³ Y17.HD. E.2015/17506, K.2015/14851, T.23.12.2015, (LİBB), Erişim T.27.01.2020.

¹⁰⁴ D10.D. E.2008/3523, K.2009/8121, T.18.09.2009, Danıştay Dergisi, Sayı: 123, s.363.

¹⁰⁵ D10.D. E.2002/7475, K.2003/5193, T.16.12.2003, (LİBB), Erişim T.27.01.2020.

Uyuşmazlık Mahkemesi (“UM”) kararlarına bakıldığında ise, özellikle idarenin yerine getirdiği bayındırlık hizmetleri nedeniyle ortaya çıkan zarara bağlı olarak¹⁰⁶, sigorta şirketinin ödediği tazminat kapsamında idareye rücu edebileceği; bunun da idari yargı yerinde çözümlenmesi gerektiği sonucuna varıldığı görülmektedir¹⁰⁷. Örneğin UM’nin vermiş olduğu bir kararda, Samsun Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü’ne (SASKİ) “*asfalt zemin altından geçen temiz su borusunun patlaması nedeniyle, davacı sigorta şirketinin hasar ve işyeri sigortası kapsamında sigortalısı olan kişiye ait işyerinde oluşan zarar*” nedeniyle açılan davada idari yargının görevli olduğu sonucuna varılmıştır¹⁰⁸. Keza, UM’nin başka bir kararında, “*Arifiye İstasyon bölgesinde yapılan TCDD çalışmaları esnasında ray devre sistemlerinde meydana gelen hasarlar sebebiyle sigorta şirketinin ödediği bedel kapsamında idareye rücu etmesi*”¹⁰⁹ hususunda idari yargının görevli olduğuna karar verilmiştir.

UM’nin “*karayolunun demiryoluyla kesiştiği hemzemin geçitte meydana gelen kaza*” sonucunda oluşan zararın tazmini bakımından vermiş olduğu kararda; “*sigortalı aracın uğradığı hasarı ödeyen sigorta şirketi tarafından, hizmet kusuru esasına dayanılarak ve zararın idarece giderilmesi istemiyle açılan tam yargı davasının görüm ve çözümünde idari yargı yerleri görevli olduğu(na)*” hükmedilmiştir¹¹⁰. Yine, “*kasko sigortalı aracın, yol şerit çizgisi olmaması nedeniyle bir başka araçla çarpıştığı*” bir başka olayda UM, “*sigortalı aracın uğradığı hasarı ödeyen sigorta şirketi tarafından, hizmet kusuru esasına dayanılarak ve zararın kusur ve sorumluluk oranına göre idarece giderilmesi istemiyle açılan tam yargı davasının görüm ve çözümünde idari yargı yerleri görevli olduğu(na)*”¹¹¹ karar vermiştir. Ancak, KTK’nın 110. maddesinde yapı-

¹⁰⁶ İdarenin bayındırlık çalışmaları dolayısıyla yararlanana verilen zararlar bakımından sorumluluğu hakkında bkz. DELCROS Xavier/DELCROS Bertrand, “Fransız Hukuk Sisteminde İdari Sorumluluk Rejimi”, **Fransa ve İngiltere’de İdarenin Sorumluluğu** (çev. CANDAN Turgut), Danıştay Yayınları, Ankara, 1984, s.52 vd.

¹⁰⁷ Benzer yönde bir Yargıtay kararında, “*davacıya kasko sigortalı aracın yol içinde bulunan dubalara çarpması ve bunun etkisiyle direksiyon hakimiyetini kaybederek savrulması sonucu bankete düşerek ön kısımlarıyla Hyundai Plaza’ya ait istinat duvarına daha sonra arka kısımlarıyla menfez duvarına ve ön kısmıyla orta refüj bariyetlerine çarparak hasarlanması sebebiyle, gerekli önlemleri almayan Karayolları Genel Müdürlüğü aleyhine hizmet kusuruna dayanılarak dava açıldığından, mahkemece, adli yargının yargı yolu bakımından görevsiz bulunması nedeniyle dava dilekçesinin reddine kararı verilmesi gerek(tiği)*” ifade edilmiştir. Y17.HD. E.2014/23294, K.2014/19456, T.25.12.2014, (LİBB), Erişim T.27.01.2020.

¹⁰⁸ UM. E.2012/433, K.2013/484, T.08.04.2013, (LİBB), Erişim T.27.01.2020.

¹⁰⁹ UM. E.2019/447, K.2019/672, T.21.10.2019, RG.09.11.2019-30943.

¹¹⁰ UM. E.2008/86, K.2009/11, T.02.02.2009, RG.24.07.2009-27298.

¹¹¹ UM. E.2003/50, K.2003/76, T.17.11.2003, RG.05.01.2004-25337.

lan değişiklik¹¹² sonrasında¹¹³, idarenin karayollarının bakım ve onarımı kapsamında ihmalden veya hizmetin kötü işlemlerinden kaynaklanan zararların tazmini bakımından adli yargı yerlerinin görevli olduğuna hükmedilmektedir¹¹⁴. Nitekim UM'nin, “kasko sigorta poliçesi ile sigorta edilen aracın sinyalizasyon ışıkları geçişte seyir halinde iken, yol içerisinde herhangi bir işaretleme olmadığından yoldaki orta refüje çarparak hasarlandığı¹¹⁵”, “sigortalı bulunan aracın belediyenin sorumluluğundaki yağmursuyu bacasına tekerle-

¹¹² 6099 sayılı Tebligat Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (RG.19.01.2011-27820) ile değişen hükümden “[i]şleteni veya sahibi Devlet ve diğer kamu kuruluşları olan araçların sebebiyet verdiği zararlara ilişkin olanları dâhil, bu Kanundan doğan sorumluluk davaları, adli yargıda görülür. Zarar görenin kamu görevlisi olması, bu fıkra hükmünün uygulanmasını önlemez” denilmektedir (KTK md.110/1 c.1 ve 2).

¹¹³ KTK md.110'daki değişiklik öncesinde idare aleyhine açılan tam yargı davasının idari yargıda açılması gerekeceği yönündeki bir karar örneği için bkz. UM. E.2003/50, K.2003/76, T.17.11.2003, RG.05.01.2004-25337. Esasen KTK md.110 hükmünde yapılan değişiklik sonrasında “yol kusurundan veya işaretleme eksikliğinden kaynaklanan trafik kazaları bakımından idareye karşı açılacak davalar” yine idari yargının görev alanına girmekteyse de UM kararları genel olarak aksi yöndedir. Bu konuda bkz. GÖZLER, s.1056 vd.

¹¹⁴ Bir motorlu aracın işletilmesinin neden olduğu zararlardan doğan sorumluluğun kabul edildiği KTK md.85/1 hükmü, “[g]enel bütçeye dahil dairelerle katma bütçeli idarelere, il özel idarelerine ve belediyelere, kamu iktisadi teşebbüslerine ve kamu kuruluşlarına ait motorlu araçların sebep oldukları zararlar” bakımından da uygulama alanı bulmaktadır (KTK md.106/1 c.1). KTK md.110'a göre adli yargıda görülmesi gereken davaların, md.106'de sayılan idare hakkında da uygulama alanı bulan md.85 çerçevesinde açılanlardan ibaret olup olmayacağı noktasında farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Diğer bir deyişle; md.85'e dayalı olmayarak idare aleyhinde açılan davaların idari yargıda mı yoksa md.110'e göre adli yargıda mı görüleceği konusunda belirsizlik yaşanmıştır. AYM, 2011 ve 2012 yıllarında verdiği iki kararda; iki idare mahkemesinin ayrı ayrı yönelttiği KTK md.110'un iptaline yönelik talebi “İtiraz başvurusunda bulunan mahkeme idare mahkemesi olup davaya bakmakta görevli ve yetkili mahkeme değildir. Başvurunun Mahkeme'nin yetkisizliği nedeniyle reddi gerekir” gerekçesiyle usulen reddetmiştir (AYM. E.2011/124, K.2011/160, T.08.12.2011, AYM İçtihat Bilgi Bankası, Erişim T.20.03.2020; AYM. E.2012/118, K.2012/170, T.08.11.2012, AYM İçtihat Bilgi Bankası, Erişim T.20.03.2020). Takip eden süreçte AYM, aynı hükmün iptaline yönelik iki asliye hukuk mahkemesi tarafından açılan iptal davasında “(...) idari yargının denetimine bağlı olması gereken idari bir uyumsuzluğun çözümü, haklı neden ve kamu yararının bulunması halinde kanunun koyucu tarafından adli yargıya bırakılabilir” diyerek iptal talebini tekrar reddetmiştir (AYM. E.2013/68, K.2013/165, T.26.12.2013, RG.27.03.2014-28954). Bu kararı da dikkate alan UM, KTK md.110'un hizmet kusuruna dayalı idare aleyhine açılacak davaları da kapsayacak nitelikte olduğundan bahisle KTK kapsamına giren tüm davaların adli yargıda görülmesi gerektiğine kanaat getirmektedir (Yakın geçmişte verilmiş karar UM kararı örnekleri için bkz. UM. E.2019/67, K.2019/134, T.25.02.2019, (LİBB), Erişim T.27.01.2020; UM. E.2019/391, K.2019/490, T.08.07.2019, (LİBB), Erişim T.27.01.2020; UM. E.2019/441, K.2019/496, T.08.07.2019, LİBB, Erişim T.27.01.2020; UM. E.2019/617, K.2019/620, T.30.09.2019, LİBB, Erişim T.27.01.2020. AYM'nin anılan iki kararına atıfta bulunulmadan, yalnızca KTK md.110'un dikkate alındığı aynı yöndeki UM kararı için ayrıca bkz. UM. E.2011/112, K.2011/264, T.19.12.2011, (LİBB), Erişim T.27.01.2020).

¹¹⁵ UM. E.2016/127, K.2016/170, T.14.03.2016, RG.01.04.2016-29671 (Mükerrer).

ğinin girmesi sonucunda hasarlandığı¹¹⁶”, “sigortalı aracın köprü üzerinde yolun yüzeyinin buzlu ve kaygan olması sebebiyle, önündeki kazayı görerek duran araçlara çarpmak suretiyle yaralamalı ve maddi hasarlı kazaya karıştığı¹¹⁷”, “kasko sigortalı aracın, yapılan yol çalışmasına ait yetersiz işaretlemelerin bulunması ve yol üzerinde bidondan düşen taşlar nedeniyle maddi hasara maruz kaldığı¹¹⁸”, “kasko sigortalı aracın, rögar kapağını yoldan fırlaması sonucu kapağın bulunduğu çukura düşerek hasara maruz kaldığı¹¹⁹”, “sigortalı aracın yol üzerinde bulunan kaya parçasına alt kısımlarının çarptığı ve takla atan aracın hasara uğradığı¹²⁰”, “Ayasofya Müzesi’nin çıkış kapısına 5-10 metre kala seyir halindeyken, müzenin duvar tarafındaki ağacın 40-50 cm çapındaki dallarından bir tanesinin çürümenin etkisiyle orta kısmından kırılarak aracın ön kısmına devrilmesi neticesinde hasara uğradığı¹²¹” durumlarda, sigorta şirketinin ödediği tazminat çerçevesinde halef sıfatıyla açtığı davalar bakımından vermiş olduğu kararlarda KTK md.110 kapsamında adli yargının görevli olduğu sonucuna varılmıştır¹²².

Buradaki sorunsal, esasen sigorta şirketlerinin ödediği tazminat kapsamında sigortalının dava hakkına sahip olmasından ziyade özel kanunda yer alan özel bir hükmün görevli yargı yolunun belirlenmesinde rol oynamasından kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda KTK md.110 hükmünün idarenin karayollarının bakım ve onarımından kaynaklanan sorumluluğunu da kapsar biçimde değerlendirilmesinin yarattığı durum karşısında, halefiyet ilkesi bağlamında doğan uyuşmazlıkların çözüm yerinin adli yargının görevli olduğu söylenebilir. Ancak UM’nin, Anayasa Mahkemesinin kararında yer alan gerekçeleri göz ardı ettiğini ve “hizmet kusuru teşkil eden iş ve işlemleri de adli yargının denetimine soktuğunu¹²³” da vurgulamak gerekmektedir. Esasen, “uyuşmazlığın, özel hukuktaki araç işletenin hukuki sorumluluğun-

¹¹⁶ UM. E.2015/762, K.2015/779, T.30.11.2015, RG.30.12.2015-29578 (Mükerrer).

¹¹⁷ UM. E.2019/348, K.2019/364, T.20.05.2019, (LİBB), Erişim T.27.01.2020.

¹¹⁸ UM. E.2016/317, K.2016/362, T.06.06.2016, (LİBB), Erişim T.27.01.2020.

¹¹⁹ UM. E.2012/306, K.2013/482, T.08.04.2013, (LİBB), Erişim T.27.01.2020.

¹²⁰ UM. E.2018/652, K.2018/734, T.26.11.2018, (LİBB), Erişim T.27.01.2020.

¹²¹ UM. E.2017/125, K.2017/213, T.10.04.2017, (LİBB), Erişim T.27.01.2020.

¹²² Verilen bazı kararlar hakkındaki değerlendirmeler için bkz. ÜNAN Samim, **Türk Ticaret Kanunu Şerhi Altıncı Kitap: Sigorta Hukuku, C: IV, Yargıtay Kararları**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019, s.239 vd. ve s.271 vd.; ÜNAN 2019a, s.411 vd. ve s.474 vd.

¹²³ ÜSTÜN Gül, “Karayolları Genel Müdürlüğü’nün Karayolları Trafik Kanunundan Doğan Sorumluluğu”, **MÜHFHAD**, C: 22, S: 2, 2016, s.61.

dan değil, davalı idare tarafından görevlerinin tam ve eksiksiz yerine getirilmediği, dolayısıyla yürütülen hizmetlerin kusurlu işletildiği” durumlarda halefiyet ilkesi bağlamında uyuşmazlığın çözümü bakımından görevli yargı yerinin idari yargı yeri olması icap etmektedir¹²⁴. Aksi durumun kabulü ise, tam yargı davasına konu edilmesi gereken bir uyuşmazlığın adli yargının görev alanına dahil edilmesi sonucunu doğurur ki; bu da hukuk devleti ilkesine ve idari yargının varlık sebebine aykırılık teşkil edecektir¹²⁵.

3. Sigorta Şirketinin Halefiyete Dayalı Olarak Açacağı Tam Yargı Davalarında Dava Açma Ehliyeti: Doğrudanlık Kriteri

Sigortacının halefiyete dayalı olarak idari yargıda açacağı dava türü bakımından; idarenin işlem ya da eylemlerinden kaynaklanan somut bir zararın varlığı (=iradesi dışında malvarlığında meydana gelen azalma¹²⁶) ve sigortacının uğradığı zararın giderilmesine yönelik bir talebi (=maddi tazminat talebi) söz konusu olduğundan; -yukarıda değinildiği üzere- açılacak dava türünün “tam yargı davası” olduğu ifade edilebilecektir¹²⁷. İdari yargı düzenninde, doğan somut zararlar yönünden açılacak tam yargı davalarında dava açma ehliyetinin (sübjektif ehliyet koşulu olarak) “hakları doğrudan muhtel olan kişilere” tanındığı görülmektedir¹²⁸. Bu çerçevede “doğrudan muhtel olma” ifadesine verilecek anlam, sigortacının bu şekilde bir dava açıp açmayacağını da gösterecektir. Konuyla ilgili olarak UM’nin bir kararında, “Gerçekte halefiyet kavramının, tam yargı davasında davacı sıfatını alan kişileri tanımlamada kullanılmaması gereken bir deyim olduğu (...) Çünkü, bir Borçlar Hukuku müessesesi olarak en genel tanımıyla halefiyet[in], bir kimsenin yerine bir başkasının geçmesini ifade et[tiğini]” ifade etmiştir¹²⁹. Bu görüşe göre, sigorta şirketi doğrudan zarar gören sıfatında olmadığından idari yargıda tam yargı davası açamayacaktır.

¹²⁴ UM. E.2015/672, K.2015/673, T.28.09.2015, Süleyman Hilmi Aydın’ın Karşı oy gerekçesi, (LİBB), Erişim T.27.01.2020; Ayrıca bkz. UM. E.2015/483, K.2015/501, T.06.07.2015, E. Sabri Baydar’ın Karşı oy gerekçesi, Erişim T.27.01.2020.

¹²⁵ ÜSTÜN, s.61.

¹²⁶ ARMAĞAN Tuncay, **İdarenin Sorumluluğu ve Tam Yargı Davaları**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 1997, s.206.

¹²⁷ Bkz. YILDIRIM, 2018a, s.733.

¹²⁸ KAPLAN, s.153.

¹²⁹ UM. E.2003/70, K.2003/82, T.17.11.2003, (KİBB), Erişim T.27.01.2020.

Oysa bu gibi durumlarda zararı doğuran idari eylemin yanında araya başkaca bir idari işlem ya da eylemin girmesi söz konusu değildir¹³⁰. Dolayısıyla sigortacı yönünden “*hak ihlalinin kişisel ve doğrudan*” nitelikte olduğundan bahsedilebilir¹³¹. Bunun yanında doktrinde Gözübüyük/Tan’ın vurguladığı üzere, “*tam yargı davalarında ihlal edilen hak, adli yargıda görülmekte olan davalarda ihlal edilmiş hak gibidir. Adliye mahkemelerinde olduğu gibi, idari yargı yerlerinde de hakkının ihlal edildiğini kanıtlayamayan kimsenin açtığı dava kabul edilemez*¹³²”. Bu çerçevede “*hakkı ihlal edildiği ölçüde*” sigortacının da dava açabileceği, idare hukukunda halefiyet ilkesinin uygulama alanı bulabileceği ifade edilebilecektir¹³³. Bu anlamda sigorta şirketinin açacağı davalar bakımından “*idarenin sorumluluğu kavramının esaslarına ve ayırımına*” girilmezden önce, idarenin sorumluluğunun; anayasal dayanağını oluşturan AY md.125/son hükmü kapsamında idarenin “*işlemlerinden*” veya “*eylemlerinden*” kaynaklanmasının, davanın esası yönünden bir farklılık yaratıp yaratmadığının irdelenmesi gerekmektedir.

4. İdari Sorumluluğun İdarenin İşleminden veya Eyleminden Kaynaklanması: Sigorta Şirketinin Halefiyete Dayalı Talepleri Yönünden Değerlendirme

İdari sorumluluk kavramı, doktrinde Gözler’in belirttiği üzere, “*idarenin bir kişiye verdiği zararın, idarenin malvarlığından bazı değerlerin zarar gören kişinin malvarlığına cebrî olarak aktarılmasıyla tazmine edilmesini*” ifade etmektedir¹³⁴. AY md.125/son hükmü uyarınca idarenin “*eylem ve işlemlerinden doğan zarardan sorumlu olduğu*” ifade edilmiş olup; idarenin sorumluluğu, faaliyetinin tabi olduğu hukuki rejime bağlı olarak “*özel huku-*

¹³⁰ AKYILMAZ/SEZGİNER/KAYA, s.130.

¹³¹ Nitekim Danıştay kararlarına bakıldığında; davacı sigorta şirketinin uğradığı zararlar yönünden dava açma ehliyetinin bulunduğu karar verilerek işin esasının incelenmesine geçildiği görülmektedir: “*davacı sigorta şirketinin sigortasını yaptığı bağımsız bölümlerin bulunduğu apartmanda ikamet etmeyi engelleyici durumun hangi tarihte ortaya çıktığı tespit edilerek, yukarıda nitelikleri belirtilen bilirkişi kurulunca dairelerin değer tespitlerinin zarara uğranıldığı tarih itibarıyla belirlenmesi gerektiği gibi (...)*”. D14D. E.2019/139, K.2019/1106, T.13.02.2019, (KİBB), Erişim T.27.01.2020, aynı yönde; D14D. E.2017/4111, K.2018/397, T.06.02.2018, (KİBB), Erişim T.27.01.2020; D15D. E.2014/365, K.2016/2601, T.14.04.2016, (KİBB), Erişim T.27.01.2020.

¹³² GÖZÜBÜYÜK A. Şeref/TAN Turgut, **İdare Hukuku C: II İdari Yargılama Hukuku**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2014, s.640.

¹³³ KAYA Cemil, “Rücu Tazminat İstemiyle Açılan Davalarda Görevli Yargı Yerinin Belirlenmesi Konusunda Uyuşmazlık Mahkemesi Uygulaması”, **İÜHFİM**, C: 70, S: 1, 2012, s.117.

¹³⁴ GÖZLER, s.1041.

ka göre sorumluluk ve kamu hukukuna -idare hukukuna- tabi sorumluluk” olarak ayrılmaktadır¹³⁵. Esasen AY md.125/son hükmü, genel bir kural olup her ki hukuk dalını kapsarsa da “kanun koyucu bir tercih yapmamışsa ve idarenin özel hukuk esaslarına göre yürüttüğü bir iş veya haksız fiil yoksa¹³⁶”, idari faaliyetlerin yerine getirilmesinde bir hukuki araç olarak idarenin eylem ve işlemleri kaide olarak idare hukukuna tabi olmaktadır¹³⁷. Özellikle söz konusu işlem ve eylemlerin tabi olduğu hukuk kuralları; “doğacak sorumluluğun niteliğini ve dolaylı olarak bu konuda çıkacak uyumsuzlukların esasını” belirlemektedir¹³⁸. Bununla birlikte ilgili hükümde idarenin sorumluluğuna ilişkin olarak “işlem ya da eylem olmasına bağlı olarak” bir ayırımın varlığı söz konusu değildir¹³⁹. Sigorta şirketlerinin halefiyete dayalı olarak açacağı idari davalar bakımından ise doktrinde Yasin, “idarenin hukuka aykırı işlemlerden dolayı sorumluluğu kabul edilmekte ise de bu düşüncenin, zaten işlevi riskleri üstlenmek olan sigortalının halefiyet hakkı kapsamında rücu imkanı verdiği şeklinde yorumlanmasına imkan vermediğini¹⁴⁰” ifade etmektedir. Yazar, bu kaniya “hukukun yorumlanması ve uygulanmasındaki kusurun, niteliği itibari ile idari bir eylemden doğan kusur ile aynı mahiyette kabulünün mümkün olamayacağı” düşüncesinden hareketle ulaşmaktadır¹⁴¹.

Belirtmek gerekirse, pozitif hukukta idari işlem veya idari eylemden kaynaklanan zarardan doğan sorumluluk bakımından bir ayırma yer verilmemişken; “hukukun yorumlanması ve uygulanmasındaki kusur” ifadesinden yola çıkarak bu yönde bir ayırım yaratılması eksik bir değerlendirme olacaktır¹⁴². Kaldı ki, doğrudan bu görüş çerçevesinde hareket edildiğinde; -idari işlemlerden doğan zarardan kaynaklanan sorumluluktan ayrı olarak- idari işlemler-

¹³⁵ YAYLA Yıldızhan, **İdare Hukuku**, 2. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2010, s.351.

¹³⁶ YAYLA, s.351.

¹³⁷ AYAYDIN Cem, **İdare Hukuku’na Giriş (II)**, Yenilik Basımevi, İstanbul, 2008, s.523.

¹³⁸ AYAYDIN, 2008b, s.523.

¹³⁹ GÜNDAY Metin, **İdare Hukuku**, 11. Baskı, Ankara, 2017, s.367-368.

¹⁴⁰ YASIN, s.1236.

¹⁴¹ YASIN, s.1236.

¹⁴² Şu kadar ki, burada “kanunun bir idari işlem aracılığıyla zarar verilmesi” ihtimali düşünülebilirse de yazarın ifadesinden bu anlaşılmamaktadır. Gerçekten bir kanun hükmünün araya giren bir idari işlem neticesinde bireylere zarar vermesi ve idarenin bu zarardan sorumlu tutulması düşünülebilir. AYAYDIN, 2008b, s.520. Ne var ki, burada dahi “kanuna uygun olarak yapılmış bir idari işlemin varlığı” söz konusu olup, “hukukun yorumlanmasında yahut uygulanmasında” var olan bir kusurun varlığı söz konusu değildir.

den kaynaklanan zararlar bakımından “*idarenin mali sorumluluğunun fiilen doğmadığı*¹⁴³” da ileri sürülebilir. Öyle ki, idarenin hukuka aykırı işlemleri nedeniyle doğan zararlar açısından sigorta şirketinin sigorta ettirene yaptığı ödeme neticesinde, sigorta ettirenin zararı karşılanmış olmakta (p) ve halefiyet ilkesi bu ihtimalde söz konusu olmadığından (q) sigorta şirketi idareden herhangi bir bedel talep edememektedir; yani, idarenin fiilen mali sorumluluğu söz konusu olmamaktadır ($p \Rightarrow q$). O halde bu görüş çerçevesinde, haklı olarak şu soru akla gelmektedir: İdarenin hukuka aykırı işlemleri neticesinde ortaya çıkan zararlar yönünden ön planda olan husus, bireylerin zararlarının - herhangi biri tarafından da olsa- karşılanması mı yoksa idarenin doğan zarardan sorumlu tutulması mıdır? Şayet, bireylerin zararlarının karşılanmasının ön planda olduğu savunulursa; sigortacının halefiyet kapsamında doğan zararlar yönünden idareden herhangi bir talepte bulunamaması gerekecektir; zira hedeflenen unsur (zararın tazmini) gerçekleşmiştir.

Oysa sigorta şirketi her ne kadar oluşan zararı ödemek hususunda bir risk üstlendiyse de¹⁴⁴ bu zarara sebebiyet veren öznenin de sorumlu tutulması icap etmektedir. Aksi takdirde hukuka aykırı işlemiyle zarara sebebiyet veren idarenin -sigorta ettirilmesi sayesinde- sorumsuz kabul edilmesi gündeme gelecektir. İdare hukukunda “*idarenin sorumluluğu*”, her şeyden önce kamu gücü imtiyazını sınırlayan bir kavramı karakterize etmektedir¹⁴⁵. Bu husus, idarenin hukuka aykırı işlemleri veya eylemleri yönünden herhangi bir ayırım yapılmaksızın hukuk devleti ilkesinin bir gereği olarak ifade edilmiştir¹⁴⁶. Bu noktada hukuk devletinin tarihsel gelişimi göz önüne alındığında, “*hukuken idarenin sorumluluk altına girmesini zorunlu kılacak şartlar oluşmuşken bunun sağlanmıyor olması*¹⁴⁷” idarenin sorumluluğu konusunda bugüne kadar benimsenen ve yerleşen anlayışı anlamsız kılacaktır. Bu nedenle kanaatimizce, AY md.125/son hükmü çerçevesinde “*sigorta ettirme*” hususunun idarenin hukuka aykırı “*işlemlerinden*” dolayı zararı tazmin yükümlülüğünü ortadan kaldırdığının ve halefiyet ilkesinin “*uygulama alanı bulmadığının*” kabulüne olanak bulunmamaktadır.

¹⁴³ Burada “*idarenin mali sorumluluğu*” kavramı “*hukuki sorumluluk*” kavramına eşdeğer biçimde kullanılmıştır. Bkz. GÖZLER, s.1037.

¹⁴⁴ YASIN, s.1236.

¹⁴⁵ DUBOIS Jean-Pierre, **La responsabilité administrative**, Éditions la découverte, Paris, 1996, s.11.

¹⁴⁶ GÜNDAY, 2017, s.368.

¹⁴⁷ YAŞAR, 2014, s.427.

5. İdarenin Sorumluluk Esaslarının Ortaya Konulması Açısından Kusurlu Sorumluluk-Kusursuz Sorumluluk Ayrımı ve Bunun Yansımaları

İdarenin pozitif hukuk kuralları çerçevesinde yerine getirmesi gereken bir hizmetin kötü işlemesi, geç işlemesi yahut hiç işlememesi hallerinde var olduğu yargı içtihatlarıyla kabul edilen -kusurlu sorumluluğun dayandığı hukuki esas olarak¹⁴⁸- hizmet kusuru kavramı, doğan zarardan ötürü idarenin tazmin yükümlülüğünü de gündeme getirmektedir¹⁴⁹. İdarenin kusurlu sorumluluğu yanında, kusursuz sorumluluğu ilke olarak; Duran'ın ifade ettiği üzere, tüzelkişilerin tazmin yükümlülüğüyle uyarlı biçimde idarenin sorumluluğu esaslarına da uygundur¹⁵⁰. Zira bu sayede idari sorumluluk kavramı açısından fırsat ve imkan eşitliğinin gerçekleştirilmesi söz konusu olabilmektedir¹⁵¹.

Halefiyet müessesesi açısından düşünüldüğünde, idarenin hizmet kusuruna dayanan uyuşmazlıklarda sigorta şirketinin; hizmetin geç işlemesi, kötü işlemesi ya da hiç işlememesine bağlı olarak, zarara doğrudan sebebiyet veren idareye karşı talepte bulunulması söz konusu olabilmektedir. İdarenin kusursuz sorumluluğunun bulunduğu hallerde ise, idarenin hukuka uygun biçimde tesis ettiği idari faaliyetin varlığından (ve risk düşüncesinin varlığından¹⁵²) bahsedilecektir. İdarenin sorumluluğunun genişlemesine koşut biçimde, -daha özelden- diğer kusursuz sorumluluk hallerinden farklı olarak sosyal risk ilkesinde ise zarar, idarenin personelinin davranışı ya da riskli bir faaliyetin yürütülmesinden değil; "*idare tarafından önlenemeyen veya önlenmesi büyük zararlara yol açabilecek olan davranış veya eylemlerden*¹⁵³" ileri gelmektedir¹⁵⁴. Anayasa Mahkemesi'nin vermiş olduğu kararda da ifade

¹⁴⁸ YILDIRIM Turan, "İdarenin Sorumluluğu", **İdare Hukuku**, YILDIRIM Turan (Ed.), 7.Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018, s.837.

¹⁴⁹ AKYILMAZ Bahtiyar/SEZGİNER Murat/KAYA Cemil, **Türk İdari Yargılama Hukuku**, Savaş Yayınevi, Ankara, 2018, s.521-522; YAYLA, s.352 vd.

¹⁵⁰ DURAN Lütfi, **Türkiye İdaresinin Sorumluluğu**, TODAİE Yayınları, Ankara, 1974, s.47.

¹⁵¹ DURAN, 1974, s.47.

¹⁵² DELCROS/DELCROS, s.34.

¹⁵³ AZRAK A. Ülkü, "İdarenin Toplumsal Muhatara (Sosyal Risk) Kuramına Göre Kusursuz Sorumluluğu", **Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler III. Sempozyumu**, Fakülteler Matbaası, Ankara, 1980, s.137.

¹⁵⁴ İdarenin sorumluluk esasları yönünden hizmet kusuru ve kusursuz sorumluluk ayrımı yanında, kusursuz sorumluluk halleri de kendi içerisinde ayrılmaktadır. Bu anlamda idarenin kusursuz sorumluluğu; "*tehlikeli faaliyetlerden ve araçlardan doğan sorumluluk, toplumsal*

edildiği üzere, “*idare hukukunda, idarenin hiçbir kusuru olmasa da sosyal risk, terör eylemleri, fedakârlığın denkleştirilmesi gibi kusursuz sorumluluğa ilişkin kavramlara dayanılarak kişilerin uğradığı zararlara ilişkin davaların idari yargı yerlerinde*¹⁵⁵” görülmesi gerekmektedir.

Belirtmek gerekirse, halefiyete dayalı rücu davalarında, “*sigortacının, sigortalının zararını karşıladıktan sonra, onun haklarına halef olarak zararın failine rücu edebilmesi*” söz konusu olup; bu davalar “*doğrudan zarar veren şahsa karşı*” açılmaktadır¹⁵⁶. Özellikle, sosyal risk ilkesinin gündeme geldiği hallerde Danıştay kararlarında, “*sigortacının, ödediği bedel kadar sigortalıdan intikal eden dava hakkını, sadece zarar veren şahsa karşı kullanabilmesi[nin] mümkün ol[duğu]*¹⁵⁷” vurgusu yapılarak sigortacı tarafından böyle bir istemde bulunulmasına dair hukuki olanağın söz konusu olmadığına hükmedildiği görülmektedir. Bu noktada, idarenin sorumluluğu bakımından yapılan bu ayırma; idari yargılama hukukunda halefiyet müessesesinin uygulanması bakımından (=hangi hallerde sigorta şirketlerinin halefiyete dayalı olarak ileri süreceği taleplerin kabul edileceği) farklı hukuki zeminler yaratabilmektedir. Dolayısıyla idari yargılama hukukunda halefiyet müessesesi irdelenirken; idarenin kusursuz sorumluluğunun bulunduğu haller bakımından da bir değerlendirme yapılması gerekmektedir.

Her şeyden önce, sigorta şirketlerinin halefiyete dayalı olarak açacakları tam yargı davaları bakımından İYUK md.20 çerçevesinde¹⁵⁸ resen araştırma yapılarak “*idare mahkemesince, olayın oluşumu ve zararın niteliği irdelenip, idarelerin hizmet kusuru bulunup bulunmadığının araştırılması, hizmet ku-*

olaylar ve terör eylemlerinden doğan sorumluluk, kamu külfetleri karşısında eşitlik ilkesi ile hakkaniyet ilkesinden doğan sorumluluk” olmak üzere üç kategoride irdelenebilir. AYAY-DIN, 2008b, s.552. Bununla birlikte çalışma konusu açısından yargı kararlarına bakıldığında; özellikle “*sosyal risk ilkesinin*” ön plana çıkması nedeniyle -diğer kusursuz sorumluluk hallerinin tanımlanması ve detayına girilmesi, bu çalışmanın konusunu ve amacını aşacağından yalnızca “*sosyal risk ilkesi*” yönünden bir irdeleme yapılması tercih edilmiştir.

¹⁵⁵ AYM. E.2011/35, K.2012/23, T.16.02.2012, RG.19.05.2012-28297.

¹⁵⁶ D10D. E.2007/3363, K.2008/2704, T.24.04.2008, (KİBB), Erişim T.27.01.2020. Bu konuda ayrıca bkz. KILIÇOĞLU, 1974, s.407.

¹⁵⁷ D10D. E.2007/3363, K.2008/2704, T.24.04.2008, (KİBB), Erişim T.27.01.2020; D10D. E.2006/5024, K.2008/2685, T.21.04.2008, (LİBB), Erişim T.27.01.2020

¹⁵⁸ İYUK md.20/1 “*Danıştay, bölge idare mahkemeleri ile idare ve vergi mahkemeleri, bakmakta oldukları davalara ait her türlü incelemeyi kendiliğinden yapar. Mahkemeler belirlenen süre içinde lüzum gördükleri evrakın gönderilmesini ve her türlü bilgilerin verilmesini taraflardan ve ilgili diğer yerlerden isteyebilirler. Bu husustaki kararların, ilgililerce, süresi içinde yerine getirilmesi mecburidir. Haklı sebeplerin bulunması halinde bu süre, bir defaya mahsus olmak üzere uzatılabilir*”.

suru yoksa kusursuz sorumluluk ilkelerinin uygulanıp uygulanmayacağına incelenmesi ve buna göre karar verilmesi¹⁵⁹ icap etmektedir. Aksi takdirde, idarenin hizmet kusuru bulunmadığından hareketle sigorta şirketi tarafından ödenen bedelin idarece tazmin edilmesinin hukuka aykırı biçimde önüne geçilmesi söz konusu olabilecektir¹⁶⁰. Özellikle sosyal risk ilkesinin uygulama alanı bulunduğu hallerde Danıştay'ın kararlarında bu konuya dair genel eğilimin ne yönde olduğu saptamak mümkündür: Örneğin, bir Danıştay kararında; davacı sigorta şirketince, kasko sigorta poliçesi ile sigortalı olmuş olan kamyonun teröristlerce yakılması olayında, davalı idarenin hizmet kusuru ya da kusursuz sorumluluk ilkesi uyarınca tazmin sorumluluğu bulunmadığı sonucuna varılmıştır¹⁶¹. Danıştay tarafından verilen bir başka karara göre ise, “Sigortacının, ödediği bedel kadar sigortalıdan intikal eden dava hakkını, sadece zarar veren şahsa karşı kullanabilmesi mümkün olup; bu halefiyet biçiminin, aksi kanıtlanabilen bir kusur karinesine dayanması nedeniyle, ortaya çıkan bu zararın, yürütülen hizmet ile meydana gelen zarar arasında nedensellik bağına dahi aramadan kamu külfetleri karşısında eşitlik anlayışıyla topluma pay edilerek giderilmesini amaçlayan sosyal risk ilkesi uyarınca sigorta şirketince de talep edilmesine olanak tanıdığından söz edileme[yeceği]¹⁶²” ifade edilmiştir. O halde, sosyal risk ilkesinin uygulama alanı bulunduğu durumlar bakımından Danıştay içtihatlarındaki genel eğilimin “halefiyete dayalı rücu davası” olarak bir tazminatın idareden talep edilemeyeceğine yönelik olduğu ifade edilebilecektir¹⁶³.

İfade etmek gerekir ki; Danıştay'ın genel eğilimi bu yönde olsa da halefiyete dayalı rücu davalarında “hizmet kusurunun varlığı irdelenmeden” idarenin kusursuz sorumluluğunun söz konusu olduğuna karar verilmesi, özellikle “sosyal risk ilkesinin söz konusu olduğu sorumluluklarda” sigortacı

¹⁵⁹ D10D. E.2011/10627, K.2015/2632, T.28.05.2015, (LİBB), Erişim T.27.01.2020.

¹⁶⁰ D8D. E.2011/8421, K.2016/3405, T.07.04.2016, (LİBB), Erişim T.27.01.2020.

¹⁶¹ D10D. E.2010/15463, K.2015/462, T.16.02.2015, (LİBB), Erişim T.27.01.2020.

¹⁶² D10D. E.2006/5024, K.2008/2685, T.21.04.2008, (LİBB), Erişim T.27.01.2020. 2003 yılında gerçekleşen iki ayrı terör saldırısı sonucu ödenen tazminat dolayısıyla açılan iki rücu davasında verilen ret kararları, birbirine yakın tarihli iki kararda onanmıştır. Diğer karar için bkz. D10D. E.2007/3363, K.2008/2704, T.24.04.2008, (LİBB), Erişim T.27.01.2020.

¹⁶³ Belirtmek gerekirse, bu hallerde idarenin sorumluluğunu azaltan ve kaldıran sebeplerden “mücbir sebep, kazaya uğrayan mağdurun kusuru, beklenmedik olay ya da üçüncü kişinin kusuru” gibi sebeplerin varlığı söz konusu değildir. Kaldı ki, Danıştay'ın bu konuda vermiş olduğu kararlarda bu hususa değinilmediği görülmektedir. İdarenin sorumluluğu azaltan veya kaldıran sebepler hususunda bkz. DELCROS/DELCROS, s.60-61.

tarafından herhangi bir tazmin tutarının istenememesine neden olmaktadır. Her ne kadar “kusursuz sorumluluk” kavramının, “hizmet kusuru” kavramı yanında ikincil nitelikte olduğu bilinen bir idare hukuku ilkesiyse de¹⁶⁴ halefiyete dayalı olarak açılan bu davalarda; Danıştay’ın “sosyal risk ilkesine dayalı sorumluluk taleplerini” reddetmesi, bu konuyu daha önemli bir hale getirmektedir. Nitekim Danıştay’ın “hizmet kusuru değerlendirmesi yapmaksızın sosyal risk ilkesi çerçevesinde idarenin kusursuz sorumluluğunun bulunduğu” karar vermesi, sigorta şirketinin halefiyete dayalı taleplerini ileri sürmesini engeller niteliktedir¹⁶⁵. Başka bir deyişle, gerekli inceleme yapılmaksızın idarenin hizmet kusurunun bulunmadığını ileri sürmek, idarece yerine getirilen kamu hizmetlerinden faydalanan sigortalıların, “olay nedeniyle meydana geldiği ileri sürülen zararın tamamına katlanmasını beklemek; idarelerin yürüttüğü hizmetten kaynaklanan bir kusurun varlığı halinde buna bağlı sorumluluğun yok sayılması anlamına gelmektedir¹⁶⁶”. Zira “meydana gelen olayda öncelikle idarenin hizmet kusurunun bulunup bulunmadığının araştırılması gerekirken, belirtilen yönde herhangi bir inceleme yapılmaksızın, olayın sosyal risk ilkesi kapsamında değerlendirilmek suretiyle tazminat isteminin reddi¹⁶⁷” yolunda verilen kararlarda hukuki isabet bulunmayacaktır. Nitekim Danıştay’ın vermiş olduğu bir kararda da “Hakimevinde görevli nöbetçi polis memuru bulunmasına karşın; eylemi gerçekleştirdiği ileri sürülen ve elinde bir poşetle Hakimevine gelen kişinin, herhangi bir kontrol, arama, kimlik tespiti yapılmaksızın içeriye kabul edildiği anlaşılmakta olup (...) sigorta şirketinin zararının hizmet kusuru ilkesi uyarınca tazminine karar verilmesi gerekirken; davanın reddi yolunda verilen İdare Mahkemesi kararında hukuki isabet görülme[diğine]¹⁶⁸” vurgu yapılmıştır.

¹⁶⁴ AYAYDIN, 2008b, s.548.

¹⁶⁵ Doktrinde Gözler, terör saldırılarından doğan zararların tazmini bakımından devletin her zaman kusurlu sorumluluk esaslarına göre sorumlu olduğunu vurgulamaktadır. GÖZLER, s.1259. Yazarın bu görüşünden hareket edildiğinde de bu gibi hallerde idarenin, “kusursuz sorumluluk esaslarına göre bir tazmin yükümlülüğü” zaten söz konusu olmayacağından (GÖZLER, s.1259); ancak kusurlu sorumluluğunun bulunduğu hallerde sigorta şirketinin halefiyete dayalı talebi gündeme gelebilecektir. Bu anlamda yazarın görüşü çerçevesinde hareket edildiğinde varılan sonuç (varlığı) Danıştay kararlarına koşut olmakla birlikte, içerik olarak farklı bir mantıksal yürütüm söz konusu olmaktadır.

¹⁶⁶ D8D. E.2014/4361, K.2015/3387, T.16.04.2015, (LİBB), Erişim T.27.01.2020.

¹⁶⁷ D10D. E.2011/6497, K.2015/2629, T.28.05.2015, (LİBB), Erişim T.27.01.2020.

¹⁶⁸ DİDDK. E.2014/1126, K.2016/267, T.15.02.2016, (LİBB), Erişim T.27.01.2020.

Bu anlamda genel olarak Danıştay kararlarında, sosyal risk ilkesinin uygulama alanı bulunduğu haller bakımından sigortacının halefiyete dayalı olarak açacağı idari davalarda her ne kadar söz konusu zararın tazmininin idareden istenemeyeceği kabul edilse de: (i). idari eylemlerden kaynaklanan uyuşmazlığın varlığından bahisle açılacak davalarda kural olarak idari yargının görevli olduğu, (ii). idari yargı yeri tarafından bu kapsamda somut olayda idarenin kusuru bulunup bulunmadığının tespitinin yapılması icap etmektedir. Zira ancak, bu tespit yapılması sayesinde idari yargılama hukukunda halefiyet müessesesinin uygulama alanı bulup bulamayacağı hukuka uygun biçimde ortaya konulmuş olacaktır¹⁶⁹.

IV. SONUÇ

Bir kişinin başka bir kişinin yerine geçmesi olarak ifade edilebilecek halefiyet kavramı, sigortacının ödediği tazminat oranında zarardan doğan tazminat bakımından halef olmasıyla bir değer arz etmektedir. Halefiyet kavramının hukuki dayanaklarına bakıldığında; zenginleşme yasağı ilkesine bağlı olarak bir temellendirme yapıldığı görülmektedir. Bu anlamda zenginleşme yasağı bağlamında halefiyetin varlığı açısından; hukuken geçerli bir sigorta tazminatının ödenmesinin yanında üçüncü kişiye karşı bir dava hakkının bulunması gerekmektedir. Esasen, özel hukuk alanında kusursuz sorumlu kişinin sigortacı tarafından yöneltilecek rücu istemi ile karşılaşma olasılığı öğretisi ve uygulama tarafından ağırlıklı olarak kabul edilmektedir.

Ancak, kamu hukuku ilişkilerinden doğan uyuşmazlıklar bakımından doğan zararın tazmini konusunda UM ve Danıştay'ın bu konuda farklı yönde kararlarına rastlamak mümkün olmaktadır. Gerçekten, idarenin sorumluluğu çerçevesinde ödediği tazminat nispetinde alacaklının (yani sigortalının) yerine geçecek olan sigortacının bu talebinin UM tarafından kimi hallerde adli yargının görev alanına dahil edildiği görülmektedir. Özellikle KTK md.110 kapsamında ele alınan uyuşmazlıkların çözümü noktasında, kanun hükmünün yanlış yorumlanması çoğu halde görevli yargı düzeninin yanlış belirlenmesine ve kamu hukukunda böyle bir istemin olamayacağı şeklinde çıkarımlara neden olmaktadır. Buna koşut biçimde, Danıştay'ın bazı kararlarında sigortacının ödediği sigorta tazminatı karşısında sigorta ettiren kişinin yerine geçemeyeceğine ve bu uyuşmazlığın esasen alacak davasına indirgendiğine yönelik yaklaşımlar da mevcuttur. Oysaki bu yaklaşım kendi içe-

¹⁶⁹ D8D. E.2016/12413, K.2017/3055, T.18.04.2017, (KİBB), Erişim T.27.01.2020.

risinde idarenin kendi işlem ve eylemlerinden doğan zararları ödemesi zorunluluğu ile çelişiktir. Zira bu ihtimalde, doğan zarar tamamen sigortacı üzerinde bırakılmakta ve idare kendi kusurundan ileri gelen zarara rağmen sorumsuz kılınmaktadır.

Bu anlamda söz konusu çelişik durumun önüne geçilmesi adına, idarenin kusurundan ileri gelen zararların tazmini noktasında halefiyet kavramının uygulama alanı bulabileceği ifade edilmelidir. İdarenin kusursuz sorumluluğunun bulunduğu haller bakımından ise; özellikle sosyal risk ilkesinin söz konusu olduğu durumlarda Danıştay kararlarında, “*sigorta şirketinin halefiyete dayalı taleplerine karşın idarenin tazmin sorumluluğunun bulunmadığı*” ifade edilmektedir. Bu çıkarım, sigorta şirketinin halefiyete dayalı taleplerinin karşılanması bakımından bir engel teşkil ettiğinden; uyuşmazlıkların çözümünde yargı mercii tarafından hizmet kusurunun varlığının öncelikle aranması büyük önem arz etmektedir. Zira aksi bir yaklaşım, idarenin sosyal risk ilkesi çerçevesinde kusursuz sorumluluğu nedeniyle sigorta şirketlerinin halefiyete dayalı taleplerinin mutlak biçimde ve yüzeysel olarak engellenmesine sebebiyet verecektir. Ayrıca, idarenin işlem ve eylemlerinden doğan zarardan sorumlu olduğu ve bunun bir anayasal dayanağının bulunduğu dikkate alındığında; söz konusu sorumluluğun sigorta sözleşmesi yapılması nedeniyle ortadan kalkmayacağını vurgulamak gerekmektedir. Zira dikkat edilirse, bazı istisnai haller dışında sigorta sözleşmesini yapan idare olmadığına göre; doğan zararın karşılanması bakımından idarenin bir menfaat elde etmesi de düşünülemeyecektir. Bu istisnai hâllerin ise, idarenin zarardan sorumlu olup olmadığından ziyade sigortacının halef sıfatını kazanıp kazanmadığı noktasında ele alınması yerinde olacaktır.

KAYNAKÇA

- ACAR Faruk, “Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortasında Hakim Kendiliğinden Sadece Sigorta Şirketini Tazminata Mahkum Edebilir mi?”, **LHD**, C: 1, S: 6, 2003, (ss.1401-1409).
- ACAR Serdar, “Sorumluluk Sigortalarında Sigortacının Ardılığı Konusunda Bazı Sorunlar ve Yeni Gelişmeler”, **İBD**, C: 79, S: 5, 2005, (ss.1539-1552).
- AKYILMAZ Bahtiyar/SEZGİNER Murat/KAYA Cemil, **Türk İdari Yargılama Hukuku**, Savaş Yayınevi, Ankara, 2018.
- ARAL ELDELEKLİOĞLU İrem, “Yangın Sigortalarında Yapı Malikine Rücu”, **MÜHFHAD**, C: 22, S: 3, Özel Sayı, Prof. Dr. Cevdet Yavuz’a Armağan, 2016, (ss.985-1023).
- ARMAĞAN Tuncay, **İdarenin Sorumluluğu ve Tam Yargı Davaları**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 1997.
- ARSEVEN Haydar, **Sigorta Hukuku**, 2. Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 1991.
- ATABEK Reşat, **Sigorta Hukuku**, Duygu Matbaası, İstanbul, 1950.
- ATAMER Kerim, “Deniz Sigortaları”na İlişkin Türk Ticaret Kanunu Hükümlerinin Kaynakları’, **Prof. Dr. Ergon A. Çetingil ve Prof. Dr. Rayegân Kender’e 50. Birlikte Çalışma Yılı Armağanı**, İstanbul, 2007, (ss.314-329).
- ATAMER Kerim, ‘Yeni Türk Ticaret Kanunu Uyarınca “Zarar Sigortaları”na Giriş’, **BATİDER**, C: 27, S: 1, 2011, (ss.21-106). [ATAMER, 2011]
- ATAMER Kerim/TOSUN Yalçın, “Sigorta Hukukluma İlişkin Türk Ticaret Kanunu Hükümlerinin Kaynakları (Deniz Sigortaları Hariç)”, **SHD**, S: 2005/1, (ss.137-156).
- AYANOĞLU Taner, “Yargısal Korunma İşlevi Bakımından Tam Yargı Davasının Niteliği”, **Danıştay ve İdari Yargı Günü 135. Yıl Danıştay Sempozyumu**, Danıştay Yayınları, Ankara, 2003, (ss.63-72).
- AYAYDIN Cem, **İdare Hukukuna Giriş (I)**, Yenilik Basımevi, İstanbul, 2008.
- AYAYDIN Cem, **İdare Hukuku’na Giriş (II)**, Yenilik Basımevi, İstanbul, 2008. [AYAYDIN, 2008b]
- AZRAK A. Ülkü, “İdarenin Toplumsal Muhatara (Sosyal Risk) Kuramına Göre Kusursuz Sorumluluğu”, **Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler III. Sempozyumu**, Fakülteler Matbaası, Ankara, 1980, (ss.135-146).
- BİLGE Mehmet Emin, “Sigorta Tazminatını Alan Sigortalının Zarar Veren Üçüncü Şahısla Yaptığı İşlemlerin Sigortacının Halefiyeti Üzerindeki Etkisi ve Yargıtay Uygulaması”, **Prof. Dr. Hayri Domaniç’e 80. Yaş Günü Armağanı**, C: I, İstanbul, 2001, (ss.67-83).

- BİLGİN Pertev, **İdare Hukuku Dersleri**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1999.
- BOZER Ali, **Sigorta Hukuku**, YAYINCI, Ankara, 1965.
- BUZ Vedat, “Müteselsil Sorumluluktaki Rücu İlişkisinde Sigortacının Hukuki Konumu”, **BATİDER**, C: 28, S: 3, 2012, (ss.5-42).
- ÇEKER Mustafa, “Sigortacının Rücu Hakkı”, **LHD**, C: 4, S: 48, 2006, (ss.3707-3718).
- DELCROS Xavier/DELCROS Bertrand, “Fransız Hukuk Sisteminde İdari Sorumluluk Rejimi”, **Fransa ve İngiltere’de İdarenin Sorumluluğu** (çev. CANDAN Turgut), Danıştay Yayınları, Ankara, 1984, (ss.1-104).
- DOĞANAY İsmail, “Sigorta Tazminatında Kanuni Halefiyetin Şümulü”, **BATİDER**, C: IX, S: 2, 1977, (ss.335-348).
- DUBOIS Jean-Pierre, **La responsabilité administrative**, Éditions la découverte, Paris, 1996.
- DURAN Lütfi, **Türkiye İdaresinin Sorumluluğu**, TODAİE Yayınları, Ankara, 1974. [DURAN, 1974]
- DURAN Lütfi, **İdare Hukuku Ders Notları**, Fakülteler Matbaası, İstanbul, s.1982.
- EREN Fikret, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 23. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2018.
- ERKUT Celal, **Kamu Kudreti Ayrıcalıkları ve Tutuk Adalet Anlayışı**, Yenilik Basımevi, İstanbul, 2004.
- FRANKO Nisim, “Yargıtay Kararları Açısından Zararı Ödeye Sigortacının Üçüncü Şahsa Karşı Rücu Hakkı”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu V**, Ankara, 25-26 Mart 1988, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırmaları Enstitüsü, Ankara, 1988, (ss.45-61) (Tartışmalar ss.62-73).
- GÖZLER Kemal, **İdare Hukuku C: II**, 3. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa, 2019.
- GÖZÜBÜYÜK A. Şeref/TAN, Turgut, **İdare Hukuku C: II İdari Yargılama Hukuku**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2014.
- GÖZÜBÜYÜK A. Şeref, **Açıklamalı Türk Anayasaları**, 9. Basım, Turhan Kitabevi, Ankara, 2017.
- GÜNDAY Metin, “İdari Yargının Görev Alanın Anayasal Dayanakları”, **Anayasa Yargısı Dergisi**, C: 14, 1997, (ss.377-389).
- GÜNDAY Metin, **İdare Hukuku**, 11. Baskı, Ankara, 2017. [GÜNDAY, 2017]
- KAPLAN Gürsel, **İdari Yargılama Hukukuna Giriş**, Ekin Yayınevi, Bursa, 2018.

- KARASU Rauf, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun Sorumluluk Sigortalarına İlişkin Hükümlerinin Değerlendirilmesi”, **İÜHFD**, C: 6, S: 4, 2016, (ss.683-706).
- KAYA Cemil, “Rücu Tazminat İstemiyle Açılan Davalarda Görevli Yargı Yeri- nin Belirlenmesi Konusunda Uyuşmazlık Mahkemesi Uygulaması”, **İÜHFM**, C: 70, S: 1, 2012, (ss.115-122).
- KAYIHAN Şaban, “Zarar Sigortalarında Sigortacının Halefiyeti”, **MÜHFHAD**, C: 22, S: 3, Özel Sayı, Prof. Dr. Cevdet Yavuz’a Armağan, 2016, (ss.1595-1624).
- KENDER Rayegân, **Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku**, 16. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018.
- KEULERS Hugo/ANNE Catteau, **IBA Insurance Committee Substantive Project 2016, Insurers’ Rights of Recovery (Subrogation/Recourse), 2016 Report**, Kari MCCORMICK/Matthew WALKER (ed.), (ss.12-20). (<https://www.ibanet.org/Document/Default.aspx?DocumentUid=9A6FD705-ABD7-44D7-B3E7-484367BB3A24>), Erişim T.27.01.2020.
- KILIÇOĞLU Ahmet M., **Türk Borçlar Hukukunda Kanunî Halefiyet**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1979. [KILIÇOĞLU, 1979]
- KILIÇOĞLU Ahmet, “Özel ve Sosyal Sigortalarda Halefiyet ve Rücu”, **AÜHFD**, C: 31, S: 1-4, 1974, (ss.395-446). [KILIÇOĞLU, 1974]
- KIZILSÜMER Bahar, **Sigortacının Kanuni Halefiyetinin Şartları ve Sınırları**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019.
- LONG Marceau/WEIL Prosper/BRAIBANT Guy vd., **Les grands arrêts de la jurisprudence administrative**, 20. Baskı, Dalloz, Paris, 2015.
- NOMER Haluk N., “Halefiyet ile Rücu Arasındaki İlişki, Özellikle Sosyal Sigortalılar ile Özel Sigortalının Rücu Hakları Bakımından Halefiyetin Rolü”, **İÜHFM**, C: 55, S: 3, 1997, (ss.243-260).
- OMAĞ Merih Kemal, **Türk Hukukunda Sigortacının Kanuni Halefiyeti (TTK. m. 1301)**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2011.
- OZANSOY Cüneyt, “Türkiye İdaresinin Sorumluluğunda Kamu Hukuku Erozyonu”, **I. Ulusal İdare Hukuku Kongresi Birinci Kitap: İdari Yargı**, Danıştay Yayınları, Ankara, 1990, (ss.73-87).
- ÖZAY İl Han, **Günişğında Yönetim**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2004.
- SOPACI ÖZTUNA Birgül, “Yeni Türk Ticaret Kanunu’nun Sigortacının Kanuni Halefiyetine İlişkin Düzenlemelerinin Alman Sigorta Sözleşmeleri Kanunu’ndaki Düzenlemelerle Birlikte Değerlendirilmesi”, **BATİDER**, C: 28, S: 3, 2012, (ss.117-152).

- ŞEKER ÖĞÜZ Zehra/SEVİNÇ KUYUCU Aşlıhan, **Yeni Türk Ticaret Kanununda Sigorta Hukuku**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2011.
- ŞENOCAK Kemal, **Mesleki Sorumluluk Sigortası**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2000.
- TAN Turgut, **İdare Hukuku**, 7.Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2018.
- TANDOĞAN Halûk, **Mukayeseli Hukuk, Hususiyle Türk-İsviçre ve Alman Hukuku Bakımından Üçüncü Şahsın Zararının Tazmini**, Ajans-Türk Matbaası, Ankara, 1963.
- TANDOĞAN Halûk, **Türk Mes'uliyet Hukuku (Akit Dışı ve Akdi Mes'uliyet)**, Vedat Kitapçılık, Ankara, 1961 (2010).
- TEKİL Fahiman, "Sigorta Hukukunda Tazmin İlkesi ve Rücu Hakkı", **Prof. Dr. Ali Bozer'e Armağan**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1998, (ss.113-131).
- ULAŞ Işıl, **Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2012.
- ÜLGEN Hüseyin, "Başkası Lehine Sigorta ve Bu Sigortada Sigortalının ve Sigorta Ettirenin Talep ve Dava Hakkı", **MÜHFHAD**, C: 22, S: 3, Özel Sayı, Prof. Dr. Cevdet Yavuz'a Armağan, 2016, (ss.2827-2838).
- ÜNAN Samim, **Türk Ticaret Kanunu Şerhi Altıncı Kitap: Sigorta Hukuku, Cilt-I, Genel Hükümler**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016. [ÜNAN, 2016a]
- ÜNAN Samim, **Türk Ticaret Kanunu Şerhi Altıncı Kitap: Sigorta Hukuku, Cilt-II, Zarar Sigortaları**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016. [ÜNAN, 2016b]
- ÜNAN Samim, **Türk Ticaret Kanunu Şerhi Altıncı Kitap: Sigorta Hukuku, Cilt-IV, Yargıtay Kararları**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019.
- ÜNAN Samim, **Türk Ticaret Kanunu Şerhi Altıncı Kitap: Sigorta Hukuku, Cilt V, Yargı Kararları**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019. [ÜNAN, 2019a]
- ÜSTÜN Gül, "Karayolları Genel Müdürlüğünün Karayolları Trafik Kanunundan Doğan Sorumluluğu", **MÜHFHAD**, C: 22, S: 2, 2016, (ss.39-61).
- YASİN Melikşah, "Sigortacının Kanuni Halefiyeti Müessesinin İdarenin Sorumluluğu Alanında Uygulanması", **İÜHFİM**, C: 71, S: 1, 2013, (ss.1229-1242).
- YAŞAR H. Nuri, "İdarenin Sorumluluğu Üzerine Düşünceler", **İÜHFİM**, C: 66, S: 1, 2008, (ss.201-220).
- YAŞAR H. Nuri, **İdare Hukuku**, 2. Baskı, Der Yayınları, İstanbul, 2014. [YAŞAR, 2014]

YAYLA Yıldızhan, **İdare Hukuku**, 2. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2010.

YAZICIOĞLU Emine, “Mal Sigortalarında Sigortacının Kanuni Halefiyetine İlişkin Bazı Hususlar”, **Sigorta Hukuku Sempozyumları, Sorumluluk Sigortaları Sempozyumu, 1-2 Aralık 2017, İstanbul Sigorta Hukukunda Güncel Sorunlar Sempozyumu, 2-3 Şubat 2018 Bursa**, Samim ÜNAN/Emine YAZICIOĞLU (Ed.), On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018, (ss.483-496). [YAZICIOĞLU, 2018a]

YAZICIOĞLU Emine, “Sorumluluk Sigortalarında Sigortacının Kanuni Halefiyeti”, **Sigorta Hukuku Sempozyumları, Sorumluluk Sigortaları Sempozyumu 1-2 Aralık 2017, İstanbul Sigorta Hukukunda Güncel Sorunlar Sempozyumu, 2-3 Şubat 2018 Bursa**, Samim ÜNAN/Emine YAZICIOĞLU (Ed.), On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2018, (ss.467-482).

YAZICIOĞLU Emine, “TTK’nın Mal Sigortalarında Sigortacının Halefiyetine İlişkin Düzenlemesi Hakkında”, **İKÜHFD**, C: 16, S: 2, Prof. Dr. iur. Merih Kemal Omağ’a Armağan, Özel Sayı, C: III, 2017, (ss.331-363). [YAZICIOĞLU, 2017]

YENİCE Kazım/ESİN Yüksel, **Açıklamalı-İçtihatlı-Notlu İdari Yargılama Usulü**, Arısan Matbaacılık, Ankara, 1983.

YEŞİLOVA ARAS Ecehan, “Kredi (Ticari Alacak) Sigortasında Sigortacının Kanuni Halefiyeti için TTK m. 1472 Hükmü Elverişli midir?”, **İÜHF**, C: 71, S: 1, (ss.1449-1458). [YEŞİLOVA ARAS, 2013a]

YEŞİLOVA ARAS Ecehan, **Sorumluluk Sigortalarında Zarar Görenin Doğrudan Dava Hakkı (TTK m. 1478)**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2013.

YILDIRIM Turan, “İdari Yargı”, **İdare Hukuku**, YILDIRIM Turan (Ed.), 7. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018, (ss.625-822). [YILDIRIM, 2018a]

YILDIRIM Turan, “İdarenin Sorumluluğu”, **İdare Hukuku**, YILDIRIM Turan (Ed.), 7. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018, (ss.823-853).